

Kestävää kasvua Kaakkois-Suomen maaseudulta

Kaakkois-Suomen alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027

JYRKI PITKÄNEN JA LEENA HYRYLÄ (TOIM.)

KANNEN KUVA: HENRI NIIRANEN

Sisältö

Esipuhe.....	3
Kaakkois-Suomen maaseudun kuvaus.....	4
Maakuntien nykytila.....	4
Monet vahvuudet ja mahdollisuudet vauhdittavat Kaakkois-Suomen maaseudun kestävä kasvua....	7
Kaakkois-Suomen maaseudun tulevaisuudenkuva.....	8
Visio.....	8
Kehittämisen painopisteet.....	9
Maa- ja metsätalouden tuotantoedellytysten parantaminen.....	10
Maatalous	10
Metsätalous.....	13
Yritystoiminnan kehittäminen Kaakkois-Suomen maaseutualueella	14
Elinvoimaiset maaseutualueet: uudistavasti ja ympäristöä kunnioittavasti	16
Läpileikkaavien CAP-teemojen toimeenpano	18
Rahoitus.....	19
Seuranta ja arviointi	20
Valintakriteerit	21
Alueen EU-osarahoitteisten ja kansallisten ohjelmien yhteensovitus ja työnjako.....	21
Järvi-Suomen ympäristö- ja ilmasto-ohjelma	22
Kehittämissuunnitelman valmisteluvaiheet	23
KESKEISET LÄHTEET	24
LIITE 1. Kehittämiskohteet ja esimerkkejä toimenpiteistä	25
1 a. Maatalous.....	25
1 b. Metsätalous	26
1 c. Yrittäjyyden vahvistaminen	27
1 d. Elinvoimaiset maaseutualueet	29
LIITE 2. Maaseutu-kaupunkialueen rajaukset	31
2 a. Kouvola.....	31
2 b. Kotka.....	32
2 c. Lappeenranta	33
LIITE 3. Arvio Kaakkois-Suomen rahoitustarpeesta ja sen jakautumisesta toimenpiteittäin.....	34

Kestävää kasvua Kaakkois-Suomen maaseudulta -kehittämissuunnitelma 2023–2027 ohjaa Suomen CAP27-ohjelman toteutusta kahden maakunnan, Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson, alueella. Se sisältää alueen eri toimijoiden yhteisen näkemyksen siitä, mitkä ovat maaseudun kehittämisen keskeiset tavoitteet, painopisteet ja toimenpiteet ohjelmakaudella. Suunnitelma vastaa laaja-alaisesti alueen maatalouden ja maaseudun kehittämisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Samalla se kytkeytyy myös Kaakkois-Suomen neljän Leader-ryhmän kehittämisstrategioiden mukaiseen kehittämiseen.

Kehittämissuunnitelman visio on **"Kaakkois-Suomen maaseutu on kestävä kasvualusta, jossa on hyvä elää ja yrittää"**. Tavoitteena on maa-, puutarha- ja metsätalouden tuotantoedellytysten parantaminen, yrittäjyyden vahvistaminen sekä maaseutualueiden elinvoiman kehittäminen. Keskiössä on tarve hillitä ilmastonmuutosta ja edistää siihen sopeutumista sekä varmistaa alueen kestävä kehitys. Maaseuturahoitusta kohdennetaan alueen maa- ja metsätaloudelle, maaseudulla sijaitseville pienille yrityksille sekä alueen elinkeinolliseen kehittämiseen ja uudistamiseen. Rahoitusta suunnataan myös alueen asukkaita ja yrittäjyyttä hyödyttäviin, yleishyödyllisiin kehittämis- ja investointikohteisiin. Lisäksi rahoitusta kohdennetaan alueiden väliseen kehittämistoimintaan. Suunnitelmassa on kuvattu tiivistetysti ne toimenpiteet, joilla kehittämisen eri tavoitteita toteutetaan uudella ohjelmakaudella. Suunnitelmassa on myös esitetty rahoitusarvio vuosille 2023–2027 sekä kuvattu eri ohjelmien yhteensovittaminen alueella. Ohjelmarahoituksen vaikuttavuus alueemme elinkeinojen ja elinvoimaisuuden kehittämisessä tulee olemaan merkittävä tulevinä vuosina. Hankkeiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta korostetaan jo niiden valmistelussa. Tarvelähtöisessä ja ratkaisukeskeisessä kehittämisessä toimijoita aktivoidaan hyödyntämään muita rahoitusmahdollisuuksia.

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman valmistelua on vetänyt Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). Valmistelutyötä varten ELY-keskus kutsui helmikuussa 2019 koolle Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntien yhteisen maaseutujaoston laajennetussa kokoonpanossa. Huhtikuussa samana vuonna kokoonnuttiiin työpajatyöskentelyn merkeissä, minkä lopputuloksena valittiin Kaakkois-Suomen maaseudun kehittämisen kolme painopistettä tulevalle ohjelmakaudelle sekä läpileikkaavat teemat. Strategiatyössä valitut painopisteet sekä CAP27-suunnitelman valintakriteerit ohjaavat toimeenpanoa tulevinä vuosina. Valmistelutyö jatkui Älykkäät maaseudut -teeman merkeissä vuosina 2020–2021 ja siihen on osallistunut runsaasti maaseudun kehittämisestä kiinnostuneita toimijoita ja tahoja. Alueellista kehittämissuunnitelmaa tarkennettiin ja täydennettiin loppukesällä 2022, koska toimintaympäristömme oli muuttunut voimakkaasti. Suunnitelmaa tarkennettiin ottamalla huomioon nykytilanteen haasteet (Venäjän hyökkäys Ukrainaan, kiihtynyt inflaatio ja talousnäköymien heikkeneminen sekä pandemian jälkivaikutukset). Keskeinen lisäys oli rahoitustarpeen yksityiskohtaisempi alueellinen arviointi. Viimeisimmät päivitykset suunnitelmaan tehtiin vielä keväällä 2023, kun maa- ja metsätalousministeriö oli tehnyt päätöksen uuden kauden määrärahaajaosta ELY-keskuksille. Ohjelman toimeenpano käynnistyy vaiheittain vuoden 2023 puolivälissä.

Kiitän kaikkia ohjelmatyöhön osallistuneita alueen toimijoita ja tahoja. Erityiskiitos ohjelmatyön koordinoinnista kuuluu Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen asiantuntijalle Leena Hyrylälle sekä valmistelu- ja kirjoitustyöhön osallistuneille asiantuntijoille Henna Aaprolle, Eija Harjulle, Marjut Henttoselle, Marjukka Hermoselle, Kirsi Hyrkäkselle, Jukka Penttilälle, Niina Pulkkiselle, Tarja Taipaleelle ja Marko Toikalle. Suuri kiitos myös Ruokaviraston maaseutuverkostopalveluille monipuolisesta tuesta valmistelutyön eri vaiheissa.

Kesäkuussa 2023

Jyrki Pitkänen

Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Maaseutupalvelut-yksikkö

Kaakkois-Suomen maaseudun kuvaus

Kaakkois-Suomen maaseudun tilannetta, kehitystä ja tulevaisuutta tarkasteltiin keväällä 2020 Maaseutuluotain-kyselytutkimuksessa. Kyselyyn osallistui eri sektoreilta liki 270 toimijaa Etelä-Karjalasta ja Kymenlaaksosta. Kyselyssä Kaakkois-Suomen maaseudun vahvuuksiksi nousivat erityisesti maaseutualueiden turvallisuus ja mahdollisuus tarjota hyvät elämisen puitteet, luonnonympäristön monimuotoisuus sekä etätyömahdollisuudet. Sen sijaan yritysten tilanne sekä niiden mahdollisuudet kansainvälistyä ja uudistaa osaamistaan koettiin heikoiksi. Matalia arvioita saivat myös maaseutualueiden markkinointi asuinpaikkana, maaseudun kehittämismahdollisuuksien tunteminen sekä maaseudun painoarvo alueen kehittämisessä. Kehittämistarvetta koettiin olevan lähiruoan ja tietoliikenneyhteyksien saatavuudessa, arjen peruspalvelujen turvaamisessa sekä luontomatkailun ja paikkariippumattoman työn edistämisessä. Alueen koettiin kaipaavan myös tulevaisuudenuskoa.

Maakuntien nykytila

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen toimialueeseen kuuluu kaksi maakuntaa, Etelä-Karjala ja Kymenlaakso. Kaakkois-Suomen väestöstä (296 333) noin 23 % asuu aluetypologian mukaisilla erilaisilla maaseutualueilla (Taulukko 1). Eniten väkeä asuu kaupungin läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla (yhteensä noin 51 524 ihmistä). Maaseudun paikalliskeskuksiksi on luokiteltu Joutsenon, Inkeröisen ja Anjalan keskustaajamat. Niissä yhteenlaskettu väkiluku on 12 462 henkilöä. Tilastoissa on vielä mukana litin kunta, joka vuoden 2021 alusta on kuulunut Päijät-Hämeen maakuntaan. Maaseudun kehittämisen näkökulmasta litti on kuitenkin jatkossakin Leader Pohjois-Kymen Kasvun toimialuetta.

Kaakkois-Suomen kaksi maakuntaa ovat maaseutuprofiileiltaan hieman erilaiset. Kymenlaakso on kaupunkivaltaisempi ja sen maaseudussa korostuu kaupungin läheinen maaseutu. Etelä-Karjalassa tulee vahvemmin esille ydin- ja harvaanasuttu maaseutu, jossa asuu 12,8 % maakunnan väestöstä (vertaa Kymenlaakso 6,0 %).

Taulukko 1. Kaakkois-Suomen väestö kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisesti (SYKE). Tilastossa on mukana litin kunta, joka vuoden 2021 alusta on kuulunut Päijät-Hämeen maakuntaan. litti on kuitenkin jatkossakin Leader Pohjois-Kymen Kasvun toimialuetta.

	Kaakkois-Suomi		Kymenlaakso		Etelä-Karjala	
	henkilöä	%	henkilöä	%	henkilöä	%
Sisempi kaupunkialue	47 210	15,9	27 588	16,3	19 622	15,5
Ulompi kaupunkialue	139 800	47,2	79 987	47,1	59 813	47,2
Kaupungin kehysalue	41 164	13,9	26 340	15,5	14 824	11,7
Maaseudun paikalliskeskkukset	12 462	4,2	5 709	3,4	6 753	5,3
Kaupungin läheinen maaseutu	29 309	9,9	19 875	11,7	9 434	7,4
Ydinmaaseutu	22 215	7,5	9 150	5,4	13 065	10,3
Harvaan asuttu maaseutu	4 173	1,4	1 031	0,6	3 142	2,5
Yhteensä	296 333	100	169 680	100	126 653	100

Väestömuutos ja ikärakenne ovat alueen elinvoimaisuuden mittareita. Kaakkois-Suomen väestö ikääntyy ja vähenee. Vaikka nettosiirtolaisuus on positiivista, se ei riitä paikkaamaan maan sisäistä muuttoa ja luonnollista väestönmuutosta. Ikärakenteella on suuri vaikutus taloudelliseen aktiivisuuteen maakunnissa. Jo tällä hetkellä sekä taloudellinen että väestöllinen huoltosuhde ovat koko maan keskiarvoa heikompia.

Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntien väestökehitys on ollut yhdenmukaista, joskin aivan viime vuosina Kymenlaakson väestövähennys on ollut jonkin verran ripeämpää kuin Etelä-Karjalassa. Sisempi ja ulompi kaupunkialue sekä kaupungin kehysalue ovat säilyttäneet väkিমääränsä tai jopa kasvattaneet sitä aina 2010-luvun puoliväliin saakka. Maaseutualueista kaupungin läheinen maaseutu (mukaan lukien paikalliskeskukset) on menettänyt väestöään, mutta suhteellinen muutos on ollut vielä selvästi suurempi kuin ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla.

Osaavan työvoiman saatavuus on menestymisen avaintekijä. Kattava ja laadukas koulutustarjonta on oleellinen vetovoimatekijä. Kaakkois-Suomessa yliopisto ja ammattikorkeakoulut sekä toisen asteen koulutusorganisaatiot tarjoavat yrityksille yhteistyömahdollisuuksia innovaatioiden kaupallistamisessa ja kehittämisessä sekä tuottavat runsaasti korkeasti koulutettua työvoimaa. Saimaan ja Lahden ammattikorkeakoulut yhdistyivät vuoden 2020 alusta LAB-ammattikorkeakouluksi, joka on osa LUT-konsernia. Ammattikorkeakoulujen lisäksi LUT-konserniin kuuluvat Lahdessa ja Lappeenrannassa toimivat yliopistot. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMKilla on strategiset kumppanuussopimukset Aalto-yliopiston, Hämeen ammattikorkeakoulun ja alueen ammattiopistojen kanssa. Tutkimus-, koulutus- ja innovaatiotoimintaa voidaan tehdä entistä laajemmalla osaamis pohjalla alueiden elinkeinoelämän hyväksi.

Sijainti ja logistiikan kehittäminen ovat Kaakkois-Suomessa selkeitä vahvuuksia. Tosin Venäjän tilanteen vuoksi alueen sijaintietua joudutaan arvioimaan uudelleen. Alueen väyläinfraa on viime vuosina parannettu voimakkaasti. HaminaKotkan satamaan on viime vuosina kohdistunut lukuisia kymmenien miljoonien arvoisia investointeja ja aluetta laajennetaan palvelemaan kansainvälistä teollisuutta entistä monipuolisemmin.

Sekä Etelä-Karjalassa että Kymenlaaksossa on tehty pitkään laajaa yhteistyötä ilmasto- ja ympäristöasioiden parissa. Suomen ympäristökeskus on nimittänyt molemmat maakunnat hiilineutraalien maakuntien (Hinku) joukkoon. Maakunnissa aiotaan vähentää kasvihuonekaasupäästöjä merkittävästi kymmenen vuoden sisällä. Etelä-Karjalan kunnista Hinku-verkostoon kuuluvat Imatra, Lappeenranta, Parikkala, Rautjärvi ja Ruokolahti sekä Kymenlaakson kunnista Kouvola, Kotka ja Hamina.

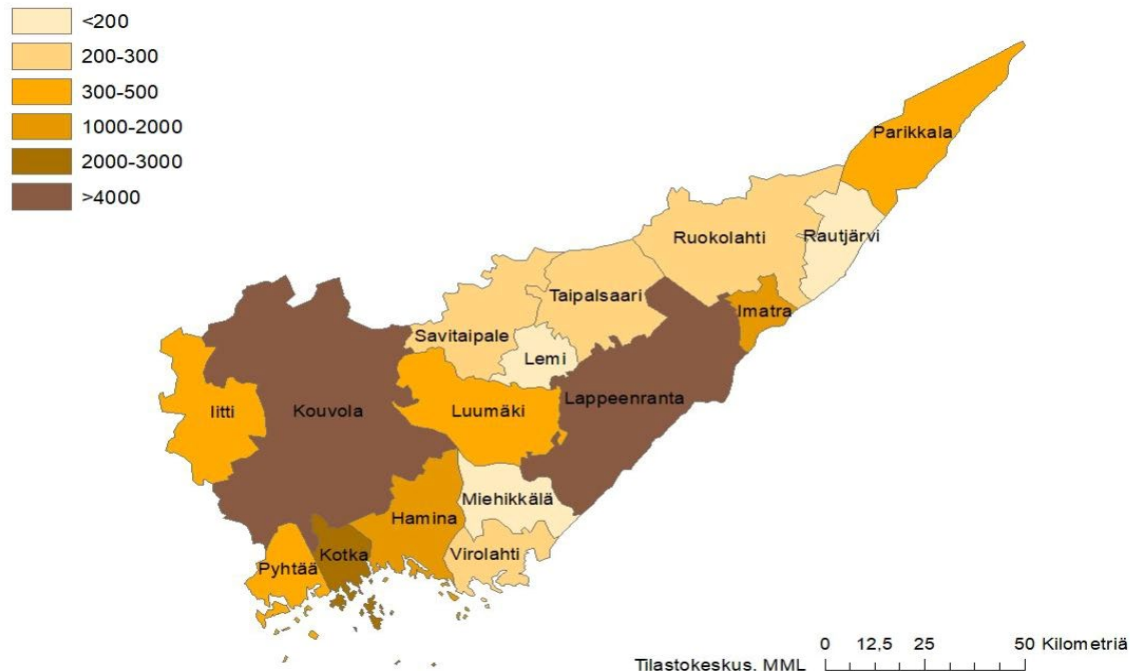
Kaakkois-Suomessa on yksi Suomen merkittävimmistä metsäteollisuuden keskittymistä, jonka kyky vastata uusiin liiketoimintahaasteisiin ja markkinoiden tarjoamiin kasvumahdollisuuksiin on hyvä. Alueen metsäteollisuus on pystynyt uudistumaan, ja pidemmän aikavälin näkymät ovat hyvät. Viime vuosien mittavilla investoinneilla metsäyhtiöt ovat kasvattaneet kapasiteettia sekä uudistaneet teollisuutta. Uusia investointejakin on jo käynnissä tai suunnitteilla. Myös monet muut alueen vahvat toimialat, kuten koneiden ja laitteiden korjaus sekä varastointi ja liikennettä palvelevat alat, kytkeytyvät tiiviisti metsäteollisuuteen. Puun tuonti Venäjältä on toistaiseksi loppunut, mikä tulee vaikuttamaan alueen metsien käyttöön ja metsäteollisuuden näkymiin lähivuosina.

Rakennemuutos on vähitellen monipuolistanut alueen elinkeinorakennetta. Kasvua haetaan tukemalla ja uudistamalla perinteisiä aloja, kuten metsäteollisuus, logistiikka, matkailu ja elintarvikeala, mutta myös uusia toimialoja, kuten peliteollisuus, kyberturvallisuus, älykkäät pakkaukset, energia- ja materiaalitehokkuus. Näkymiä ovat piristäneet metsäteollisuuden investoinnit ja tuotekehitys, logistiikka-alan hyvä vire, Googlen investoinnit, metallialan myönteinen kehitys sekä kaupan investoinnit. Ympäristö- ja energia-ala näyttävät alueella aiempaa vahvempaa.

Taulukko 2. Kaakkois-Suomen TOP-7 toimialat toimipaikkojen mukaan vuonna 2019 (Alueellinen yritystoimintatilasto, Tilastokeskus)

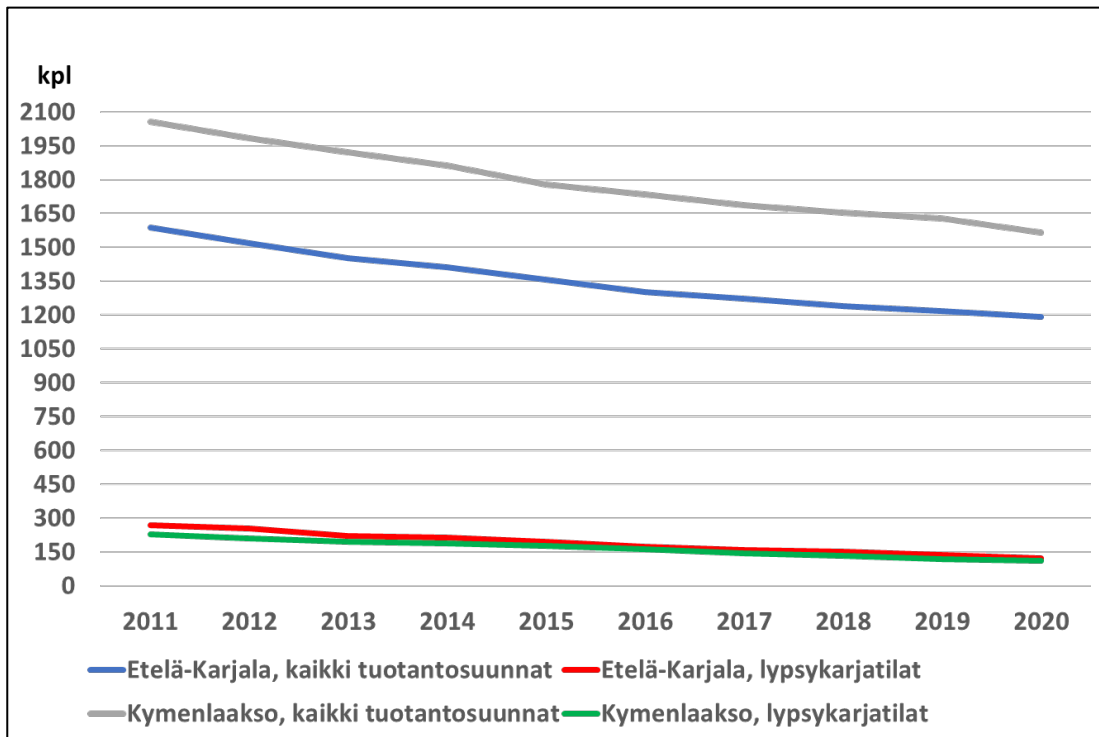
	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Yhteensä
Maatalous, metsätalous ja kalatalous	2 291	2 117	4 408
Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja -pyörien korjaus	1 519	1 144	2 663
Rakentaminen	1 158	882	2 040
Ammatill., tieteellinen ja tekninen toiminta	799	592	1 391
Kiinteistöalan toiminta	671	640	1 311
Kuljetus ja varastointi	752	539	1 291
Teollisuus	668	522	1 190

Kotimaan matkailu ja varsinkin luontomatkailu on ollut suosittua pandemia-aikana. Saimaan alueen yhteistyö markkinoinnissa ja tuotteistamisessa tuottaa tulosta. Yhteistyöverkostoilla tavoitellaan sekä matkailuelinkeinon kehittymistä että matkailijamäärien ja -tulojen kasvua Saimaan alueella. Alueen tunnettuutta lisää Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon alueille Unescon Geopark -statuksen saanut Saimaa Geopark sekä Imatralla rakentuva erä museo. Kymenlaaksossa saaristo, meri, joki sekä Kimolan kanava ovat maakunnan matkailuvaltteja, ja näihin perustuvia liiketoimintoja kehitetään systemaattisesti. Maakunnassa on nousemassa vesistöjen lisäksi esimerkiksi luonnonpuistoja hyödyntävää luonto- ja kulttuurimatkailuliiketoimintaa.

Kuvio 1. Yritystoimipaikat lukumääräluokittain Kaakkois-Suomen kunnissa (Tilastokeskus, MML). Tilastossa on mukana Iitin kunta, joka vuoden 2021 alusta on kuulunut Päijät-Hämeen maakuntaan. Iitti on kuitenkin jatkossakin Leader Pohjois-Kymen Kasvun toimialuetta.

Alkutuotanto on tärkeä elinkeino Kaakkois-Suomessa. Vuonna 2018 valmistuneen viljelijäbarometrin mukaan maatalouden rakennemuutos näyttäisi kiihtyvän. Vuonna 2025 tiloja on viljelijöiden jatkamisaikojen mukaan enää noin 2200. Samalla tilojen keskikoko kasvaa. Rakennemuutosta kiihdyttävänä tekijänä ovat toimialan heikko kannattavuus sekä maatilayrittäjien korkea keski-ikä. Myös ohjelmakauden vaihtuminen uusine tukijärjestelmineen vuonna 2023 voi nopeuttaa tilanpidon lopettamista. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on nostanut monien maataloudelle keskeisten tuotantopanosten hintoja, mikä on edelleen huonontanut yritysten taloustilannetta. Kallistunut energian hinta nostaa myös kuljetuskustannuksia.

Kuvio 2. Tilamäärän kehitys Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa 2011–2020. Kymenlaakson luvuissa on mukana myös iittiläiset tilat. (LUKE.)

Kotieläintalous on vähentynyt voimakkaasti Kaakkois-Suomessa koko EU-jäsenyyden ajan. Kotieläintalouden vähenemisen vuoksi Kaakkois-Suomen maatalouden myyntitulojen kehitys on ollut negatiivinen EU-jäsenyysaikana, mikä poikkeaa selvästi lähes kaikista muista ELY-keskusalueista. Kaakkois-Suomen maatilayrittäjät kokevatkin tuotantonsa kannattavuuden heikommaksi kuin viljelijät keskimäärin Suomessa. Kannattavuusodotukset ovat varsinkin kasvinviljelytiloilla heikot. Metsätalouden ja muun yritystoiminnan kannattavuustilanne ja odotukset ovat paremmat. Muuta yritystoimintaa harjoitetaan maataloilla enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Varsinkin koneyrityksiä on suosittu sivutoimi.

Alkutuotannon kilpailukykyyn paraneminen sekä monipuolinen maaseutuyrittäjyys ovat alueen tulevaisuudelle välttämättömiä asioita, joihin etsitään ratkaisuja myös maaseutuohjelman kehittämistoimien avulla. Kasvunäkymiä tulevaisuudessa voi olla muun muassa biotaloudessa, lähi- ja luomuruokatuotannossa sekä matkailussa. Pienet maaseudun yritykset voivat toimia joustavasti ja vastata nopeasti toimintaympäristön muutoksiin, mutta sen edellytyksenä on yhteistyö muiden yritysten ja asiakkaiden kanssa.

Monet vahvuudet ja mahdollisuudet vauhdittavat Kaakkois-Suomen maaseudun kestäväää kasvua

Kevään 2021 työpajatyöskentelyn yhteydessä laadittiin nelikenttäanalyysi (kuvio 3), jossa arvioitiin Kaakkois-Suomen maaseudun vahvuuksia ja mahdollisuuksia sekä toisaalta heikkouksia ja uhkia.

Taustalla on tarkasteltu alueen nykytilaa sekä alueelle kohdistuvia keskeisiä ilmiöitä. Tehdyt havainnot suuntaavat osaltaan tulevan ohjelmakauden kehittämistoimia.

Toimintaympäristö muuttui voimakkaasti vuoden 2022 aikana. Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttaa monella tavoin Kaakkois-Suomen kehitysnäkymiin. Talousnäkökymien heikkeneminen kiihtyvän inflaation ja erityisesti korkean energian hinnan vuoksi voi olennaisesti hidastaa niin yritysten kasvua kuin muutakin maaseudun kehittämistä. Syyskuussa 2022 pidetyssä laajennetun maaseutujaoston kokouksessa osallistujat arvioivat alueen mahdollisuuksia ja uhkia muuttuneessa toimintaympäristössä. Nelikenttäänalyysiä tarkastellaan uudelleen ohjelmakauden alussa, kun näkymä lähivuosille on ainakin jossain määrin selkiytynyt.

Kuvio 3. Kaakkois-Suomen maaseudun vahvuudet ja mahdollisuudet sekä heikkoudet ja uhat keväällä 2021.

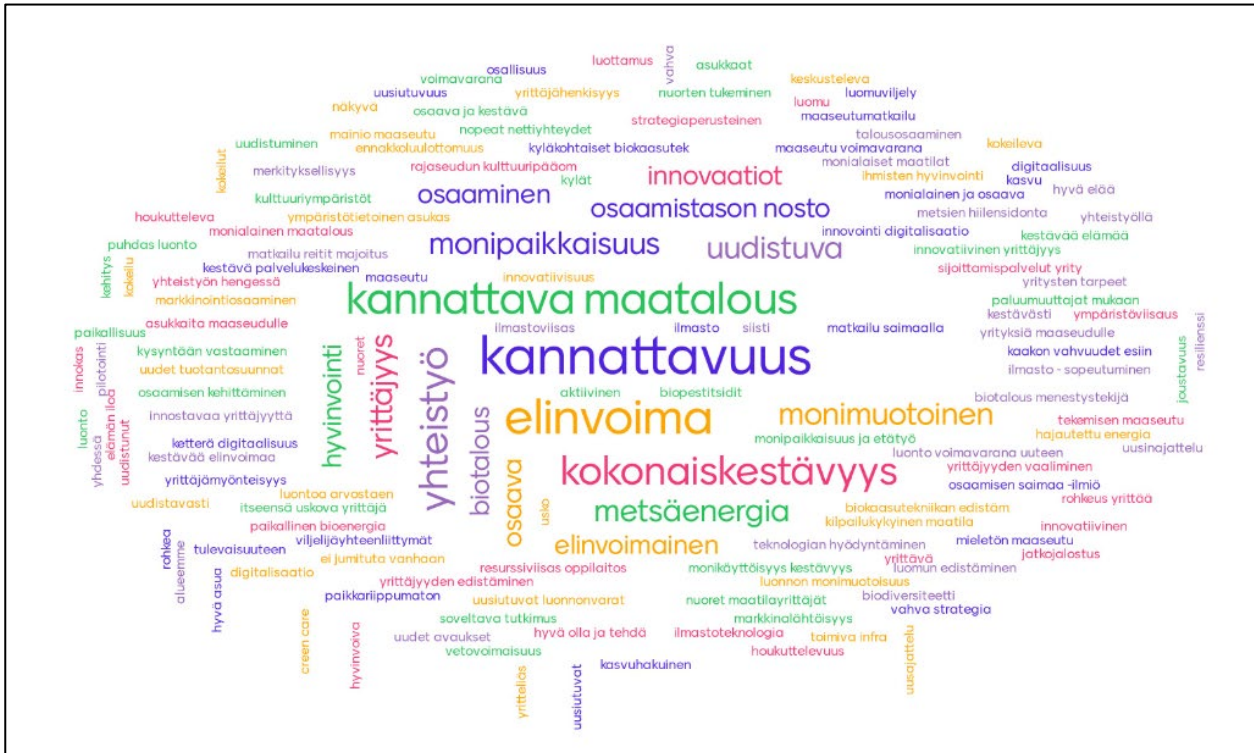
Kaakkois-Suomen maaseudun tulevaisuudenkuva

Kaakkois-Suomessa maaseudun kehittämisrahoitusta kohdistetaan monipuoliseen maaseudun kehittämiseen. Tavoitteena on maa-, puutarha- ja metsätalouden tuotantoedellytysten parantaminen, yrittäjyyden vahvistaminen sekä maaseutualueiden elinvoiman kehittäminen. Keskiössä on tarve hillitä ilmastomuutosta ja edistää siihen sopeutumista sekä varmistaa alueen kestävä kehitys. Maaseuturahoitusta kohdennetaan alueen maa- ja metsätaloudelle, maaseudulla sijaitseville pienille yrityksille sekä alueen elinkeinolliseen kehittämiseen ja uudistamiseen. Rahoitusta suunnataan myös alueen asukkaita ja yrittäjyyttä hyödyttävään yleishyödylliseen kehittämiseen ja investointeihin. Rahoitusta kohdennetaan myös alueiden väliseen kehittämistoimintaan.

Visio

Kaakkois-Suomen maaseutu on kestävä kasvualusta, jossa on hyvä elää ja yrittää

Maaseutu tarjoaa turvallisen ja monimuotoisen asuin- ja yritys ympäristön. Alueella on monipuolista maa- ja metsätaloutta sekä muuta yrittäjyyttä, joita harjoitetaan ilmastoystävällisin menetelmin hyödyntäen uusinta osaamista, teknologiaa ja digitalisaatiota.

Kuvio 4. Toukokuussa 2021 pidetyn Älykkäät maaseudut -webinaarin sanapilvi visioon kuuluvista teemoista.

Kehittämisen painopisteet

Kaakkois-Suomen maaseudun kehittämisen keskeisistä tarpeista valittiin tulevan ohjelmakauden strategisiksi painopisteiksi seuraavat kolme teemaa:

- **maa- ja puutarhatalouden tuotantoedellytysten parantaminen** (erikoistuva tuotanto, elintarvikkeiden tuotteistaminen, monialaiset maatilat ja nuoret viljelijät sekä metsä- ja biotalous),
- **yrittäjyyden vahvistaminen** (liiketoimintaosaaminen, uudet innovaatiot, kokeilut ja osa-aikainen yrittäjyys sekä nuoret yrittäjät) ja
- **elinvoimaiset maaseutualueet** (kiertotalous, monipaikkainen asuminen, alustatalous ja paikallisuus).

Lisäksi läpileikkaaviksi teemoiksi tunnistettiin:

- ympäristö, ilmasto ja kestävä kehitys
- osaamisen vahvistaminen ja digitalisaatio
- toimivat tietoliikenneyhteydet ja muu infrastruktuuri ja
- yhteistyö ja verkostoituminen.

Kuvio 5. Kehittämisen painopisteet Kaakkois-Suomen maaseudulla.

Maa- ja metsätalouden tuotantoedellytysten parantaminen

Maatalous

Tavoite: Kaakkois-Suomessa on monipuolista ja kannattavaa maa- ja puutarhatalousyrittäjyyttä, jota harjoitetaan ilmastoystävällisin menetelmin hyödyntäen uusinta osaamista, teknologiaa ja digitalisaatiota. Puutarha- ja erikoiskasvituotanto, kierto- ja biotalous sekä muu vihreä talous tarjoavat maatilayrityksille uusia mahdollisuuksia. Viljelymenetelmien ilmasto- ja ympäristöviisautta kehitetään, uusiutuvan energian ja bioenergian käyttöä lisätään sekä markkinaehtoista luomutuotantoa kasvatetaan. Maa- ja metsätalousyrittäjien liiketoimintaosaamisen ohella edistetään maatalousyrittäjien hyvinvointia ja sukupolvenvaihdoksia sekä kannustetaan toimijoita innovatiivisuuteen, jotta uusia tuotantomenetelmiä saadaan otettua käytäntöön. Tavoitteena on tuottaa kannattavasti ja kestävästi ruokaa, rehua ja energiaa sekä samalla nostaa tuotannon jalostusastetta. Arvoketjujen kehittymisen ohella alkutuotanto nähdään keskeisenä osana pellolta pöytään ulottuvaa ruokajärjestelmää ja -turvallisuutta sekä huoltovarmuutta.

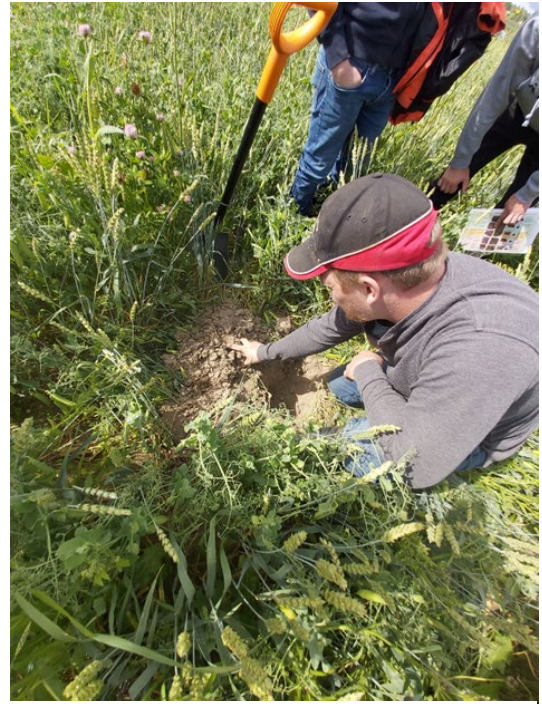
Maatilojen tuotantosuunta Kaakkois-Suomessa on muuttunut voimakkaasti kasvinviljelypainotteiseksi. Maidontuotannossa on tilamäärän laskun lisäksi tapahtunut myös tuotantomäärän väheneminen. Rakennekehityksen ennakoitaan jatkuvan myös tulevaisuudessa, sillä nykyisestä noin 2500 maatilasta on ennusteen mukaan ohjelmakauden lopussa jäljellä enää reilu kaksi tuhatta maatilaa. Pääosa pelloista jää kuitenkin viljelyyn, mikä antaa kehittyville ja laajentuville maataloille mahdollisuuden kasvaa. Vuoden 2022 aikana monien maataloudelle keskeisten tuotantopanosten hinnat nousivat voimakkaasti, mikä edelleen huononsi yritysten taloustilannetta. Myös tuottajahinnat nousivat, mutta nousu kompensoi vain osittain kustannusten muutosta.

Ratkaisuja kannattavuuden parantamiseen

Alkutuotannon tulee olla taloudellisesti kannattavaa. Ratkaisuja kannattavuuden parantamiseen Kaakkois-Suomessa haetaan mm. maatalousyrittäjien osaamisen kehittämisessä johtamisessa,

tuotteistamisessa ja riskienhallinnassa sekä tuotannon erikoistumisessa. Maatilayrittäjien osaamisen vahvistamiseen Kaakkois-Suomessa tarvitaan koulutusta, tutkimusta ja neuvontaa sekä näiden laadukasta yhteensovittamista. Alueelle kaivataan uusia ideoita ja innovaatioita sekä kannusteita uusien ideoiden käyttöönottoon.

Maataloustuotantoa jatkamaan tarvitaan lisää nuoria viljelijöitä. Jotta maatalousyrittäminen olisi houkuttelevaa, täytyy yritystoiminnan olla kannattavaa. Lisäksi positiivisen ilmapiirin ja kotimaisen alkutuotannon arvostusta tulee Kaakkois-Suomessa korostaa. Tukijärjestelmiä tulee kehittää kannustavammasi nuoria ja aloittavia uusia viljelijöitä ajatellen. Sukupolvenvaihdoksia tulisi vauhdittaa. Alueella on runsaasti monialaisia maatilayrityksiä ja näiden yritysten tarpeiden huomioiminen on myös tärkeää. Kaakkoissuomalaisen viljelijän näkökulmasta maatalojen investointitukia tulisikin kehittää tukemaan paremmin monialaisen viljelijän tarpeita.

Kuva: Marjukka Hermonen

Uuden teknologian käyttöönotto ja sen lisääntyminen innostavat nuoria viljelijöitä. Tilanpidon aloittajat ovat koulutettuja nuoria, joiden uusien asioiden ja teknologioiden omaksumiskyky on korkea. Sukupolvenvaihdoksen suunnitteluun ja sen tekemiseen tulisi luoda oma koulutuspakettinsa, jossa perehdytetään jatkajaa sukupolvenvaihdosprosessiin ja sen hallintaan. Tämä voisi alentaa kynnystä ryhtyä jatkajaksi.

Viljelijäryhmähankkeissa kehittämisryhmään voi kuulua 10 viljelijää. Yhteistyöhankkeessa ryhmä yrityksiä kehittää toimintaansa sekä yhteisillä kehittämistoimenpiteillä että yrityskohtaisesti. Tavoitteena voi olla esimerkiksi työnteon ja tuotannollisen yhteistyön kehittäminen. Viljelijöiden välinen yhteistyö on taloudellisesti ja sosiaalisesti tärkeää. Viljelijät hyötyvät yhteistyöstä säästettyjen kustannusten kautta, minkä lisäksi se edesauttaa innovaatioiden leviämistä ja eri osapuolten oppimista. Yhteistyön avulla myös saavutetaan luottamuksen ja vastavuoroisuuden ilmapiiri, joka puolestaan lisää yhteisöllisyyttä.

Uusi teknologia ja digitalisaatio parantavat kustannustehokkuutta ja tuotannon laatua maataloilla. Paikkatietoon ja reaaliaikaiseen dataan perustuvaa tietoa voidaan hyödyntää entistä tarkemmin tilan toiminnoissa. Tämä myös keventää ihmistyötä. Tuotantopanokset voidaan kohdistaa siis entistä tarkemmin ja optimiaikaan. Muuttuneen toimintaympäristön, markkinoiden ja tukipolitiikan myötä alkutuotannon harjoittajilta edellytetään myös yhä parempaa liiketoiminta- ja markkinaosaamista. Esimerkiksi investointien tulee perustua huolellisesti laadittuun suunnitelmaan huomioiden investointien kustannukset ja vaikutukset tilan tuloksellisuuteen. Tulevaisuudessa tilan kehittämisen peruskivenä on kustannus- ja kannattavuuslaskentaosaamisen parantaminen.

Luomutuotannosta Kaakkois-Suomen menestystekijä

Luonnonmukainen tuotanto on Kaakkois-Suomessa sekä vahvuus että mahdollisuus. Vuonna 2021 luomuviljelty pinta-ala oli Kaakkois-Suomessa noin 17 %. Kaakkois-Suomeen on laadittu alueellinen luonnonmukaisen tuotannon toimintasuunnitelma, jonka tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä luomuviljellyn pellon osuus on 25 %. Tavoite on linjassa EU:n toimintasuunnitelman sekä kansallisen luomuohjelman kanssa. Jotta luonnonmukainen tuotanto edelleen kehittyisi alueellamme, tarvitaan viljelijöiden ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön syventämistä, osaamisen kehittämistä sekä markkinoita luomutuotteille.

Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelmassa on määritelty tavoitteet, joiden myötä luonnonmukainen tuotanto on yksi alueen menestystekijöistä vuonna 2030. Toimintasuunnitelmassa on määritelty myös toimenpiteet, miten tavoitteet voidaan saavuttaa. Näitä

toimenpiteitä ovat muun muassa luomutuotteiden jatkojalostusprosessin kehittäminen, luomun markkinointiosaamisen parantaminen, yhteistyön syventäminen, selvitys alueen julkisten ammattikeittiöiden ja ravintoloiden tarpeista, ammattikeittiöiden hankintaosaamisen vahvistaminen, viljelijöiden luomiosaamisen vahvistaminen sekä alueellisesti kattava luomuneuvonta. Tavoitteena on myös, että luonnonmukainen tuotanto otetaan huomioon osana kestävän kehityksen mukaista toimintaa Kaakkois-Suomen eri strategioissa.

Luonnonmukainen tuotanto edistää omalta osaltaan monia maatalouden ilmasto- ja monimuotoisuustavoitteita. Luonnonmukaisessa tuotannossa maan viljavuutta ja kasvukuntoa ylläpidetään esimerkiksi palkokasveja sisältävällä viljelykierrolla, jolloin edistetään samalla typpiomavaraisuutta. Tämä vaikuttaa myös lannoiteomavaraisuuteen.

Ympäristö- ja ilmastotavoitteiden vaikutukset maaseudulla

Monipuolinen, uusiutuviin energialähteisiin perustuva energiatuotanto voi tulevina vuosina ratkaisevasti parantaa maaseudun työllisyyttä, energiahuoltovarmuutta ja biopohjaisten tuotteiden hyötykäyttöä (esimerkiksi pelto- ja metsäbiomassat, lanta ja biotalouden sivuvirrat). Biokaasutuotannolla on potentiaalia luoda uusia mahdollisuuksia maaseudulle. Maatiloilla on myös hyvät edellytykset aurinkovoiman tuottamiseen. Tuotantorakennukset tarjoavat aurinkovoimaloille sopivan laajoja kattopinta-aloja. Lähienergian tuotantoon liittyvien tuotannollisten ja logististen ratkaisujen, neuvontapalveluiden sekä tuotantoprosessien ja toimintamallien kehittäminen tukevat luonnonvarojen kestävää käyttöä ja paikallisen energiantuotannon kehittämistä. Alkutuotannon polttoainekulutuksen ja liikennepäästöjen näkökulmasta myös tilusjärjestelyillä, käytettävillä viljelytekniikoilla ja konekaluston kehittämisellä voidaan saada aikaan positiivisia muutoksia. Näiden ratkaisujen mahdollistamiseksi yrittäjien tulee saada koulutusta. Käyttöön otettavien ratkaisujen tulisi olla sellaisia, jotka ne palvelevat sekä yritysten että ympäristön intressejä.

Kaakkoissuomalaisia viljelijöitä kannustetaan peltojen kasvukunnon ylläpitämiseen. Peltöjen perusparannuksilla kasvatetaan satotasoa samalla kun ravinteiden huuhtoutuminen vähenee. Lyhyiden vuokrasopimusten vuoksi osa peltojen parannustoimenpiteistä voi jäädä kokonaan tekemättä. Maatilojen ekologisuuksi lisätään ympäristösopimuksilla, jotka koskevat maatalouden vesiensuojelua sekä maatalousluonnon monimuotoisuutta ja geneettisen monimuotoisuuden edistämistä. Eläinten laiduntaminen mahdollistaisi monien perinnebiotooppien ennallistamista ja hoitamista sekä vaikuttaisi lajien monimuotoisuuteen.

Investoinnit parantavat alkutuotannon kilpailukykyä nykyaikaistamalla tuotantoa. Maatalousyrityksissä tarvitaan investointeja, joissa samaan aikaan lisätään tuotantokapasiteettia ja otetaan käyttöön ajanmukaista teknologiaa sekä tuotantotapoja. Näiden toimien avulla voidaan tehostaa tuotantoa ja vastata alan kilpailukykyhaasteeseen. Samalla voidaan panostaa rakentamisen ja tuotannon kestävyys- sekä ympäristövaikutuksiin. Tuettavien hankkeiden tulee ensisijaisesti vaikuttaa parantavasti tuotannon tehokkuuteen ja sitä kautta toiminnan kilpailukykyyn ja kannattavuuteen. Maatilojen energiainvestoinneissa tukea voidaan myöntää energiantuotantoon tai energian säästöön liittyviin investointeihin. Energiantuotantoon liittyvässä investoinnissa tuen myöntämisen edellytyksenä on, että energiaa tuotetaan hyödyntäen uusiutuvaa energialähdettä tai biomassoja ja että energiaa käytetään maatalouden tuotantotoiminnassa. Kehittämishankerahoitusta kohdennetaan teeman aktivointiin ja tiedon tuottamiseen. Lisäksi yhteistyöllä muiden rahoittajien kanssa varmistetaan muun teemaan soveltuvan rahoituksen hyödyntäminen alueella.

Ympäristön tilaa ja tuotannon kestävyyttä edistävissä investoinneissa tukea voidaan myöntää maatalouden investointeihin, joiden keskeisimpänä tavoitteena on edistää ympäristöystävällisemmän tuotantotavan ja teknologian käyttöönottoa, ja joiden tavoitteena on myönteinen vaikutus esimerkiksi maan kasvukuntoon ja ravinteiden käyttöön, vesitalouteen, ravinteiden hyötykäyttöön ja kierrätykseen sekä lannan tehokkaaseen käsittelyyn tai kasvihuonekaasupäästöjen vähenemiseen. Eläinten hyvinvointia parantavien investointien keskeisimpänä tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin parantaminen. Investoinnit voivat kohdistua irtaimistoinvestointeihin tai rakentamiseen, jossa otetaan käyttöön uutta teknologiaa tai uusia tuotantotapoja, jotka merkittävästi edistävät eläinten hyvinvointia.

Metsätalous

Tavoite: Metsätalouden merkitys on alueella entisestään vahvistuva, mikä näkyy metsiin liittyvän yritystoiminnan kilpailukykyisenä monipuolistumisena ja arvoketjujen kehittämisenä. Puurakentamisen lisääntyminen ja puupohjaisten tuotteiden kasvava kysyntä luovat kasvumahdollisuuksia niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Ympäristö- ja ilmastokestävän metsätalouden kehittämisen ohella metsien saavuttavuutta parannetaan sekä yritystoiminnassa että virkistyskäytössä. Metsätalouden kehittämisessä arvostetaan luonnon monimuotoisuuden edistämistä ja vesien suojelua.

Kaakkois-Suomessa maatilatalouden rahavirroista merkittävä osa tulee metsätaloudesta. Metsätalouden merkitys on suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Kaakkois-Suomi on Euroopan suurin metsäteollisuuskeskittymä, jonka ympärille on mahdollista luoda myös muuta menestyvää metsään sekä puuhun liittyvää yritystoimintaa kuin perinteinen metsänomistajuus ja puun myynti. Puurakentamisen lisääntyminen ja puupohjaisten tuotteiden kysynnän kasvu luo mahdollisuuksia myös alueen mikro- ja pienyrityksille. Myös metsäpalveluyrittäjyys on kasvava toimiala. Metsäalan toimijoiden ja yritysten sekä tutkimuslaitosten ja yliopistojen yhteistyö uusien innovatiivisten tuotteiden ja ratkaisujen kehittäjänä tuo lisäarvoa. Muuttunut tilanne (puuntuonnin loppuminen Venäjältä sekä puun käytön lisääminen energian tuotannossa) vaikuttaa metsien käyttöön lähivuosina. Metsähakkeen kysyntä on energiakriisin takia kasvanut ja moderneilla lämpölaitoksilla tuotanto on kestävä. Alueellisilla puuterminaaleilla voitaisiin parantaa puuenergian syöttövarmuutta.

Luontomatkailusta uusia mahdollisuuksia metsien hyödyntämiseen

Luontomatkailu metsien käyttömuotona on tullut yhä tärkeämmäksi. Luontomatkailun odotetaan tarjoavan toimeentulomahdollisuuksia myös syrjäisemmälle maaseudulle. Luontomatkailulla onkin muuta matkailua vahvempi yhteys ja vaikutus paikalliseen talouteen ja kulttuuriin. Luonnontuotealaan sisältyvät sekä tuotteet että palvelut. Metsiin perustettavien luomukeruualueiden lisääminen ja laajentaminen edistää ekosysteemipalvelujen tuotteistamista. Yrittäminen luontomatkailu- ja luonnontuotealalla ei välttämättä ole päätoimista, vaan enemmänkin moniala- tai sivutoimiyrittäjyyttä, josta voi vuosien kuluessa kasvaa menestyvää liiketoimintaa. Metsät ja luonto tarjoavat myös muita yrittäjyyden mahdollisuuksia, kuten green care -palvelut ja liikuntamatkailu. Myös luovien alojen yrittäjyys pohjautuu yhä enemmän luontomahdollisuuksiin.

Metsäalan houkuttelevuutta alueella parannetaan, jotta alalle saadaan uutta ja osaavaa työvoimaa. Lisäksi jo alalla oleville metsänomistajille ja metsäalan toimijoille tarjotaan täydennyskoulutusta. Osa metsänhoitotoista tullaan kuitenkin jatkossakin tekemään ulkomaisen kausityövoiman avulla, joten sen saatavuuteen ja osaamiseen tulee kiinnittää huomiota. Metsäalallakin toiminnot siirtyvät verkkoon, joten sähköisten palvelujen käytön osaamista tulee edistää koulutuksella. Työelämän ja alueen oppilaitosten yhteistyötä voidaan lisätä hanketoiminnan avulla.

Ympäristönäkökulman vaikutukset metsätalouteen

Metsätalouden ympäristövaikutukset kiteytyvät luonnon monimuotoisuuteen ja vesiensuojeluun sekä hiilinieluihin. Metsätalouden vaikutukset ympäristöön ovat voimakkaampia metsänuudistamisen, ojituksen ja lannoituksen aikoina. Riskejä voidaan hallita ja ennaltaehkäistä lisäämällä metsänomistajien ja metsäammattilaisten tietoisuutta ja osaamista. Suojelukeinoista ovat käytössä METSO- ja HELMI-ohjelmat. Metsien positiivista ilmastovaikutusta voidaan lisätä joutomaiden metsityksellä ja tekemällä metsien hoitotoimenpiteet oikea-aikaisesti. Energiapuun käyttö nykyaikaisissa aluelämpölaitoksissa vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä. Metsien hiilensidonta voi tulevaisuudessa olla myös merkittävä ansaintamahdollisuus.

Puutavaran poiskuljettaminen metsästä on keskeinen syy kehittää alempaa tieverkostoa. Metsien virkistyskäyttö, metsästys ja jokamiehenoikeudet lisäävät myös metsiin suuntautuvaa liikennettä.

Merkittävä osa em. tiestöstä on yksityisteitä. Kokonaisedun mukaista on, että tiestö on hyvässä kunnossa ja sitä hoidetaan ammattimaisesti. Tienhoitokuntien ja tieisännöitsijöiden sekä teitä hoitavien urakoitsijoiden ammattitaidon ylläpitäminen ja etenkin uusien toimijoiden löytäminen on tärkeää. Tiestötietojen digitalisuutta edistetään ja tiekuntien yhteyshenkilöiden saavutettavuutta parannetaan. Uusien ja päivitettävien retkeilyreittien alku- ja loppupisteet sekä pysäköintialueet pyritään saamaan yleisten teiden viereen.

Metsänomistamisen muodot ja tarpeet ovat moninaistuneet. Metsä ei ole enää kaikille metsänomistajille puutulojen lähde, vaan omistamiseen liittyy mm. metsästy- tai luontoarvoja. Metsätilarakennetta on silti syytä edistää sukupolvenvaihdoksilla ja muilla toimilla (esimerkiksi yhteismetsät) metsälöiden tilusrakenteen parantamiseksi ja pirstaloitumisen ehkäisemiseksi.

Metsäkeskus on laatinut vuonna 2020 yhdessä alueen toimijoiden kanssa Kaakkois-Suomen alueellisen metsäohjelman. Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma tukee metsäohjelman tavoitteita.

Tarkempi esittely metsätalouden kehittämistarpeista ja -kohteista sekä esimerkkejä toimenpiteistä on esitetty liitteessä 1 b.

Yritystoiminnan kehittäminen Kaakkois-Suomen maaseutualueella

Tavoite: Kaakkois-Suomen maaseudun yrittäjyyttä vahvistetaan tukemalla yritysten toimintaedellytyksiä, kilpailukykyä, osaamista ja yritysysteistyötä. Alueen maaseutu tarjoaa vetovoimaisen ja toimivan ympäristön maa- ja metsätalousyrittäjyyden lisäksi myös muulle uudistuvalla ja monipuolistuvalla yritystoiminnalle. Kasvua ja kilpailukyyn kehittymistä vahvistetaan rahoittamalla yritysten tarvelähtöistä kehittämistä sekä investointeja. Uudistuva metsäteollisuus sekä kehittyvä kierto- ja biotalous vahvistavat elinkeinotoimintaa. Alueen sijainti pääkaupunkiseudun läheisyydessä sekä rata- ja satamaverkoston logistisena keskuksena luo mahdollisuuksia yritystoiminnan monipuolistamiselle ja kansainvälistymiselle. Palveluelinkeinot työllistävät yhä useampia, samoin luontomatkailu ja luonnontuotealan yrittäjyys. Kannustamalla nuoria yrittäjyyteen turvataan samalla yritysten sukupolvenvaihdoksia. Uusien yritysten alkutaipaleen tukeminen eri välinein on tärkeää. Tavoitteena on ilmastoystävällisten menetelmien tukemisen lisäksi lisätä yrittäjien ja henkilöstön osaamista sekä yritysverkostoja.

Tavoitteena on, että alueen elinkeinorakenne yhä edelleen monipuolistuu tuoden uutta elinvoimaa alueelle. Alueen perinteiset toimialat uudistuvat (muun muassa elintarvikeala ja matkailu) ja alueelle syntyy kokonaan uusia toimialoja edustavia yrityksiä. Palveluelinkeinot työllistävät yhä useampia maaseudulla. Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma tukee yritysten kasvua ja kehittymistä sekä uusien yritysten syntyä Kaakkois-Suomen maaseutualueella. Ohjelman välineet mahdollistavat maaseudun mikro- ja pienyritysten tukemisen yrityksen elinkaaren eri vaiheissa. Tukivälineiden eriyttäminen ELY-keskusten ja Leader-ryhmien kesken selkeyttää rooleja, jolloin asiakkaiden on helpompaa löytää sopivin kumppani rahoittajaksi. Viestinnällä ja neuvonnalla on tärkeä rooli maaseuturahoituksen välineiden tunnettavuuden lisäämisessä ja tiedon välittämisessä asiakkaille sekä yritysneuvontaa antaville toimijoille ja näiden toimijoiden kesken. Maaseuturahoituksen kytkemistä tiettyihin toimialoihin ei nähdä tarpeellisenä. Ohjelmakauden aikajänne on pitkä ja sen aikana ne toimialat, joilla on potentiaalia kehittyä, voivat muuttua. Uudet innovaatiot voivat synnyttää uusia kasvualoja.

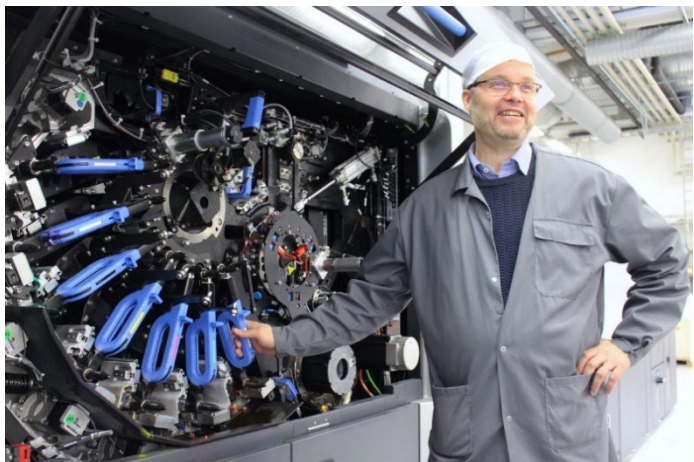
Kaakkois-Suomen sijainti, monimuotoinen toimintaympäristö sekä markkinoiden läheisyys antavat erinomaisen lähtökohdan alueen yritystoiminnan kehittämiseen. Yritysten toimintaedellytysten kehittämiseen on kuitenkin edelleen tarvetta. Tietoliikenneyhteydet sekä muu toimiva infra ovat maaseudun yrittäjyyden perusedellytyksiä. Osaavan työvoiman, mukaan lukien kausityövoiman, saatavuus voi olla este yrityksen sijoittumiselle maaseudulle. Maaseudun elinvoimaisuus ja

houkuttelevuus asuinpaikkana on tärkeää myös tästä syystä. Kestävä kehitys ja vihreä siirtymä voivat tarjota uusiin innovaatioihin panostaville yrityksille monia kasvu- ja kehittymismahdollisuuksia. Digitalisaatio ja monipaikkaisuus mahdollistavat yrityksille ja työntekijälle sen, että yrityksen sijainti ja työntekijän asuinpaikka voi olla maaseudulla.

Ennakointi avainroolissa osaamisen kehittämisessä

Yrittäjien osaamisen vahvistamiselle on edelleen tarvetta. Liiketoimintaosaamisen kasvattamiseen ja yrittäjäominaisuuksien vahvistamiseen tulee panostaa. Yrityksen ja yrittäjän omat vahvuudet tulee kyetä tunnistamaan ja näitä vahvuuksia tulee kyetä hyödyntämään liiketoiminnassa. Asiakkaiden tarpeet on myös osattava tunnistaa ja kuluttajien kysyntään on kyettävä vastaamaan. Tähän tarvitaan ennakointia tulevista trendeistä ja kykyä lukea hiljaisia signaaleja sekä ymmärrystä niiden tuomista muutoksista ja uusista mahdollisuuksista.

Digitalisaation mahdollisuudet, bio- ja kiertotalous, ympäristöasioiden huomioon ottaminen, hiilineutraalisuus ja kestävä kehitys voivat tuoda yrityksille niin kilpailuetua kuin konkreetista säästöä esimerkiksi uusien energiaratkaisujen muodossa. Näihin liittyviä toimia voidaan hyödyntää myös yrityksen markkinoinnissa vastuullisuutta odottaville kuluttajille. Elinkeinojen kehittämishankkeissa kehittämisen tulee lähteä yritysten tarpeista, tarpeita etupainotteisesti ennakoiden. Näin hankkeet vastaavat parhaiten yrittäjien todellisiin tarpeisiin synnyttäen samalla pitkäkantoista vaikuttavuutta. Yhteistyötä on tehtävä myös yli toimialojen sekä yli maakunnallisesti. Oppilaitosyhteistyötä tulee hyödyntää ja tutkimustietoa tulee yhdistää yritysten käytäntöön.

Kuva: Saija Rätty

Yhteistyöllä vahvemmaksi

Valtaosa Kaakkois-Suomen yrityksistä on pieniä. Alueen yrityksistä 80 % työllistää enintään neljä henkilöä. Monien maaseudun yritysten kasvuhaluus on vähäistä. Yritysten kasvua ja kilpailukykyä vahvistetaan tukemalla yritysten tuotteiden, palveluiden, menetelmien ja teknologioiden kehittämistä sekä tukemalla yritysten investointeja. Maaseutualueen mikroyritysten ja pienten yritysten sekä monialaisten maatilojen kasvun mahdollistaminen ja uusien yritysten alkutaipaleen tukeminen eri välinein on tärkeää, jotta maaseutualueelle syntyy uusia työpaikkoja ja palveluja.

Yrittäjien yhteistyö ja verkostoituminen lisäävät osaamista, vähentävät kustannuksia ja riskejä sekä mahdollistavat mm. suurempien volyymien tarjoamisen markkinoille. Kansainvälisille markkinoille on helpompi päästä yhdessä kuin yksin. Yhteistyö lisää yrittäjien jaksamista, toimii vertaistukena ja lisää hyvien käytänteiden jakamista. Yhteistyön lisäämiseen ja verkostoitumisen tukemiseen on siksi edelleen syytä kannustaa maaseuturahoituksen keinoin.

Yrittäjyyteen kasvaminen nuoresta pitäen on tärkeää, jotta yrittäjyys olisi nykyistä useammalle nuorelle potentiaalinen uravaihtoehto. Kannustamalla nuoria yrittäjyyteen pyritään samalla lisäämään yritysten sukupolvenvaihdoksia ja tätä kautta nuorentamaan yrittäjien ikärakennetta.

Tarkempi esittely yrittäjyyden vahvistamisen kehittämistarpeista ja -kohteista sekä esimerkkjä toimenpiteistä on esitetty liitteessä 1 c.

Elinvoimaiset maaseutualueet: uudistavasti ja ympäristöä kunnioittavasti

Tavoite: Elinvoimaiset maaseutualueet on kokoava strateginen painopiste, joka rakentuu maa- ja metsätaloudelle, toimivalle ruokajärjestelmälle sekä monimuotoiselle yrittäjyydelle. Näiden lisäksi tarvitaan toimenpiteitä ja ennen kaikkea laajasti eri sidostahoja ja alueen asukkaita yhdessä luomaan toimivia puitteita entistä paremmalle elämälle sekä sujuvalle arjelle. Asumiseen ja yrittämiseen vaikuttavat monet veto-, pito- ja lumovoimatekijät, kuten työllistymismahdollisuudet, osaavan työvoiman saatavuus, yritysilmasto tai koko perheen harraste- ja vapaa-ajan palvelut. Arjen, työn ja yrittämisen ratkaisuja kehitetään, jotta alueelliset erot esim. palveluiden saatavuudessa vähenevät.

Maaseudun elinvoimaisuus syntyy yhteydestä kaupunkeihin. Toimiva infrastruktuuri ja saavutettavuus ovat keskeisiä elinvoimaisuuden edellytyksiä. Kattavat liikenne- ja tietoliikenneyhteydet sekä teknologiakehitys vaikuttavat myönteisesti alueen väestökehitykseen, monipaikkaiseen elämiseen ja yritysten perustamiseen sekä kehittymiseen. Alueen elinvoimaisuuden vahvistaminen houkuttelee osaltaan myös kansainvälisiä investointeja. Maallemuuttoa sekä työperäistä maahanmuuttoa ja kotouttamista edistetään. Leader-toiminta tukee ja vahvistaa Kaakkois-Suomen maaseudun elinvoimaisuutta. CAP27:n läpileikkaavat tavoitteet (osaaminen, innovaatiot ja digitaalisuus) ovat elinvoimaisuuden tukijalkoja ja kehittymisen mahdollistajia.

Monimuotoinen monipaikkaisuus

Kaakkois-Suomen maaseudun ”selkärankana” ovat sen monet kuntakeskukset ja kirkonkylät. Merkittävä muutostekijä on kaupungistuminen, pienten paikkakuntien muuttotappio ja niiden ikääntyvä väestö. Toisaalta maaseutu näyttäytyy asumisen ja yrittämisen näkökulmasta myös houkuttelevana vaihtoehtona. Tasapainoisen väestökehityksen turvaamiseksi tarvitaan erilaisia työpaikkoja, elinkeinojen kirjoa ja kasvuhakuista yrittäjyyttä sekä sujuvia liikenneyhteyksiä ja muuta infrastruktuuria. Monipaikkaisuus lisääntyy tulevaisuudessa ja vapaa-ajan vietto on yksi monipaikkaisuuden ajuri. Älykkäät ratkaisut, liikkuvat palvelut ja digitaalisuuden hyödyntäminen mahdollistavat asumista, monipaikkaisuutta ja yrittäjyyttä, sekä ajasta ja paikasta riippumatonta työtä ja osaamisen kehittämistä. Toimivan infran lisäksi erilaiset hajautetut energiaratkaisut ovat keskeisiä elinvoimaisuuden mahdollistajia. Maatilat ja muut palveluntarjoajat ovat tärkeitä infrastruktuurin ylläpitäjiä. Kaakkois-Suomen maaseudulla on tilaa yrittäjyydelle, asumiselle ja vapaa-ajan vietoille sekä myös erilaista monikäyttöisyyteen soveltuvaa rakennuskantaa. Kasvavaa tarvetta on tieinfran kehittämiseen.

Kuva: Saija Rätty

Sähköiset ratkaisut eivät kuitenkaan poista fyysisten palvelujen ja harrasteiden tarvetta sekä palveluverkoston ylläpitoa tai uusien palvelumuotojen luomistarvetta. Julkisen sektorin oheneminen sekä palvelurakenteiden muutokset luovat tarpeita peruspalveluiden monimuotoiselle turvaamiselle. Lisäksi tarvitaan uudenlaisia palvelujen tuottamistapojen kehittämistä sekä palveluinnovaatioita.

Hyvinvointipalvelujen ohella on lisääntyvää kysyntää erilaisille asumisen palveluille sekä ammattimaiselle tiekuntien ja vesiosuuskuntien hallintotyölle. Tarjonnan tuottamisessa korostuvat yksityisen, julkisen sekä kolmannen ja neljännen sektorin kumppanuus ja monituottajamallit. Esimerkiksi monipalvelukeskuksien, yhteisöllisten tilojen, tavaralainaamoiden, kyläkauppojen ja itsepalvelumyymälöiden sekä hub-tyyppisten yhteistyöskentelytilojen kehittäminen tukevat

alueemme elinvoimaisuutta. Niiden kehittämisessä huomioidaan paikalliset tarpeet, eri-ikäiset pysyvät ja vakituiset asukkaat sekä monipaikkaisuuden ja etätyön edellytykset.

Hyvän elämän mahdollistamiseksi parannetaan myös alueen veto-, pito- ja lumovoimatekijöitä pyrkimällä vahvistamaan alueen viihtyisyyttä, virikkeellisuutta ja turvallista elinympäristöä sekä asuinalueiden sosiaalista kestävyyttä. Kaakkois-Suomen keskeinen sijainti lähellä pääkaupunkiseudun kasvukeskuksia sekä alueen luonto ja puhtaat vedet ovat edelleen vahvistettavia vahvuuksia. Niiden lisäksi tarvitaan maaseutualueiden ja -yrittäjyyden arvostuksen nostoa. Vapaa-ajan ja kulttuuripalvelujen saatavuutta kehitetään digitaalisuutta, alustataloutta ja muita yhteistyömuotoja hyödyntäen. Maaseutukulttuurin ja yhteisöllisyyden hyödyntäminen aiempaa laajemmaksi elinvoimaksi vaatii monipolvista vuoropuhelua ja uusia toimijoita sekä viestintää.

Erityisesti nuorten osallistumista ja kiinnittymistä pyritään vahvistamaan luomalla mahdollisuuksia osallistua oman paikkakunnan kehittämiseen ja vahvistamalla kiintymäpintoja esimerkiksi opintojen kautta alueen yrityksiin sekä yhteisöihin. Nuorten aktivoinnin lisäksi tavoitteena on lisätä kaikenikäisten ja muualta tulleiden osallisuutta ja sosiaalisia verkostoja. Palvelurakenteiden muutokset edellyttävät uudenlaisten palvelujen tuottamistapojen kehittämistä ja toimivia kuljetusratkaisuja. Toimijoita aktivoidaan kehittämään kokemuksellisuutta ja kulttuuritarjontaa sekä ylläpitämään erilaisia vapaa-ajan vieton palvelurakenteita.

Kierto- ja biotalouden vahvistuminen

Kierto- ja biotalouden kehittymiseksi edistetään uudennlaisilla organisoitumismalleilla ja kumppanuuksilla luonnonvarojen kestävää ja tehokasta hoitoa sekä vihreää taloutta. Toimenpiteissä kehitetään uudelleenkäyttöä, materiaalitehokkuutta, resurssiviisautta sekä asukkaille että yrityksille suunnattuja skaalautuvia ratkaisuja pilotoimalla ja yhteisesti kehittämällä. Erilaisten toimialarajapintojen ylittämisen lisäksi tarvitaan tuotekehitystaitoa ja tutkimustietoa sekä uusien menetelmien ja teknologioiden hyödyntämistä. Ympäristötietoisuutta vahvistamalla sekä kokeiluilla luodaan uusia toimintatapoja ja ekosysteemejä. Metsäteollisuuden ja ruokajärjestelmän yritykset ovat keskeisessä roolissa kehittämässä ekologisia tuotantomalleja ja vähähiilistä tulevaisuutta.

Kierto- ja biotalouden vahvistuminen mahdollistaa myös uudenlaista liiketoimintaa, maaseudun talouksien monipuolistumista ja älykästä erikoistumista. Tarvetta on myös uudennlaisille hallintamalleille sekä julkisten hankintojen ja markkinavuoropuhelun syventymiselle. Osaaminen, luottamus, yhteistyö, tiedonkulun varmistaminen ja sopeutumiskyvykkyyden vahvistaminen ovat kehittämisen kivijalkoja.

Monimuotoisen luontomme vaaliminen - kestävyys rakentuu osaamisesta ja teoista

Kaakkois-Suomen rikkaan ja monimuotoisen luonnon vaalimiseksi edistetään eri tahojen yhteistyössä biodiversiteettiä, perinnebiotooppien ennallistamista sekä ympäristön ja vesistöjen hoitoa ja kunnostusta. Toiminnoissa arvostetaan pyrkimystä minimoida ympäristöpäästöt, alueemme rikkaiden luonnonvarojen säästön konkreettista edistämistä sekä uusien, kestävien ja skaalautuvien kiertotalousratkaisujen hyödyntämistä. Vesistöjen kunnostushankkeilla pyritään vähentämään rehevöitymistä ja parantamaan vesistöjen ekologista tilaa. Samalla ne lisäävät ympäristömme viihtyisyyttä ja luovat elinkeinollisia mahdollisuuksia.

Vesistönhoidon ohella myös maaseudun kulttuuri- ja luontomaiseman sekä rakennetun ympäristön hoidolla vahvistetaan alueen identiteettiä ja parannetaan viihtyisyyttä. Tukemalla merkittyjen reitistöjen rakentamista ja ohjaamalla käyttäjät näille reiteille turvataan monimuotoisten ja herkkien luontokohteiden säilymistä. Lisäksi vahvistetaan alueen asukkaiden ympäristövastuullisuutta. Vähähiilisten ratkaisujen kehittämiseksi tarvitaan myös innovaatiotoimintaa, tutkimus- ja kehittämistyön soveltamista sekä monikansallisen osaamisen hyödyntämistä erilaisissa skaalautuvissa kokeiluissa. Toimenpiteitä suunnataan myös saaristoalueiden elinvoiman sekä metsien monikäytön lisäämiseen ja erilaisten tavoitteiden yhteensovittamiseen.

Menestyminen rakentuu yhteistyössä

Yhtenä maaseudun kehittämisen uhkatekijänä nähtiin se, että toiminta alueella jatkuu kuten ennenkin. Kaakkois-Suomen maaseutualueet kaipaavat entistä vahvempaa uusiutumisajattelua. Uudistumisajattelu perustuu osaamisen kehittämiseen, innovaatiovalmiuksien tukemiselle, toimivalle viestinnälle ja tiedon kumuloitumiselle. Toimintaa mahdollistaa data-, digi- ja alustatalouden kehittyminen. Asukkaiden ja toimijoiden digitaalisen osaamisen varmistamisen lisäksi on tarve varmistaa kyberturvallisuus. Tarvitaan myös villejä ideoita ja muutosta edistäviä kumppanuuspöytiä ja kokemusten rikastamoja. Tarvetta on vahvistaa asukkaiden osallisuutta, yhteisöllisiä rakenteita ja edistää jakamistaloutta sekä luoda toimivia varausjärjestelmiä ja sopimuskäytäntöjä.

Kouluttautumismahdollisuudet alueella ovat melko hyvät ja digitaalitalouden kehittyminen mahdollistaa ajasta ja paikasta riippumatonta osaamisen kehittämistä. Maaseudun monipuolistuvien elinkeinojen osaamis- ja työvoimatarpeita turvataan edistämällä koulutuksen järjestäjien vuoropuhelua sekä tukemalla yhteistyöhön kannustavia malleja ja koulutustarjontaa.

Tarkempi esittely elinvoimaisten maaseutualuiden kehittämistarpeista ja -kohteista sekä esimerkkejä toimenpiteistä on esitetty liitteessä 1 d.

Läpileikkaavien CAP-teemojen toimeenpano

CAP-suunnitelman läpileikkaavat tavoitteet koskevat osaamisen, innovaatioiden ja digitalisaation edistämistä. Nämä ja Kaakkois-Suomen omat läpileikkaavat teemat ovat pitkälti yhtenevät. Niiden avulla edistetään uusien innovaatioiden ja ratkaisujen syntymistä.

Osaaminen on olennainen kilpailukyvyyn osatekijä. Muuttuva toimintaympäristö edellyttää jatkuvaa tietojen ja taitojen päivittämistä sekä ketterää reagointia. Tiedolla johtaminen näkyy toimintatapana. Kasvuajattelu ja yhteiskehittäminen synnyttävät innovaatioita.

Digitaalisuus yhdessä muun teknologisen kehityksen kanssa vauhdittaa kehitystä ja arvonluontia. Erilaiset ohjaus- ja tietojärjestelmät vakiinnuttavat asemansa yritystoiminnassa, ja digitaalisia kaksosia hyödynnetään kehittämisessä. Lisäksi digitalisaatio tuo tiedot helposti saavutettavaksi ja avaa uusia yhteistyön mahdollisuuksia eri sektoreilla ja niiden välillä sekä vähentää ajasta ja paikasta riippuvuutta. Se mahdollistaa valtakunnallisten ja kansainvälisten toimijoiden osallistumista alueelliseen kehittämiseen ja kohderyhmien paikkariippumatonta osallistumista. Digitalisaation edistyminen edellyttää samalla osaamisen kehittämistä, jotta eri-ikäisillä asukkailla ja yrityksillä on riittävät taidot sen hyödyntämiseen. Lisäksi se vaatii tietohallinnon ja turvallisuuden varmentamista.

Digitaalisuus mahdollistaa resurssien optimointia, koneoppimista, sivuvirtojen ja kiertotalouden datan jakamista ja ilmastoystävällisiä ratkaisuja ja tapoja. Data- ja alustatalouden kehittyminen mahdollistaa yhteiskehittämisen lisäksi osaamista ja tiedon rikastamista. Esimerkiksi EIP-toiminta ja AgriHubi-osaamisverkosto tekevät näkyväksi maatalouden tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan yhteistyössä syntyvää osaamista. Innovaatioiden synnyttämiseksi tarvitaan skaalautuvien ratkaisujen kehittämistä esimerkiksi hyvinvointipalveluiden turvaamisessa.

Kestävä kehitys korostuu suunnitelman alueellisessa toimenpanossa ja näkyy erityisesti alueen maataloustuotannon ja ruokajärjestelmien vastuullisena tekemisestä sekä metsätalouden vähähiilisyysnä ja hiilensidontana. Sekä Etelä-Karjala että Kymenlaakso ovat Hinku-maakuntia. Yhä useampi kuluttaja odottaa, että ruokajärjestelmä toimii vastuullisesti ja mahdollisimman hiilineutraalisti. Hajautettu ruuan tuotanto tukee myös huoltovarmuutta. Kestävä kehitys syntyy teoista ja rakentuu osaamiselle sekä erilaisten ekosysteemien yhteistyölle.

Ympäristöystävällisen liiketoiminnan sekä kestävän asumisen, liikkumisen ja energiantuotannon tukemisella edistetään kestävä kehitystä. Tietoliikenneyhteydet, lähipalvelut ja digitaaliset palvelut sekä monipaikkaisuus vähentävät liikkumisen tarvetta ja tukevat samalla osaltaan kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Ohjelmaviestinnässä korostetaan CAP27-kauden ympäristötavoitteita. Kehittämishanketoimijoita kannustetaan kiinnittämään huomiota jo hankevalmistelussa siihen, mitkä ovat kunkin hankkeen ilmasto-, ympäristö- ja monimuotoisuusvaikutukset. Tuen hakijoilta edellytetään näiden vaikutusten kuvaamista rahoitushakemuksessaan.

Rahoitus

Kaakkois-Suomessa maaseudun kehittämissuunnitelmaa 2023–2027 toteutetaan Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maaseutualueilla sekä erikseen määritetyillä kaupunkialueilla. Kaakkois-Suomen ELY-keskus, alueen Leader-ryhmät ja kunnat ovat yhdessä sopineet maaseutuohjelman toteutusalueesta Kaakkois-Suomessa ohjelmakaudella 2023–2027. Hamina ja Imatra ovat alle 30 000 asukkaan kuntina kokonaan maaseutuohjelma-alueita. Kouvolan, Lappeenrannan ja Kotkan osalta laaditut toteutusaluekartat ovat tämän suunnitelman liitteessä 2.

Kehittämissuunnitelman julkinen rahoitustarve kaikille toimenpiteille on yhteensä 45,8 miljoonaa euroa, joka sisältää sekä EU-osuuden että kansallisen rahoituksen (kuvio 6), josta maatalouden rakennetukien osuus on yhteensä 22,5 miljoonaa euroa. Rahoitustarpeeksi yritysrahoitukseen arvioidaan 11,65 miljoonaa euroa (50 % yritys- ja hanketukien myöntökiintiöstä) ja kehittämishankkeisiin 11,65 miljoonaa euroa (kuvio 7). Rahoitusarvio on suuntaa antava. Yksityiskohtaisempi suunnitelma rahoituksen jakautumisesta on tämän suunnitelman liitteessä 3.

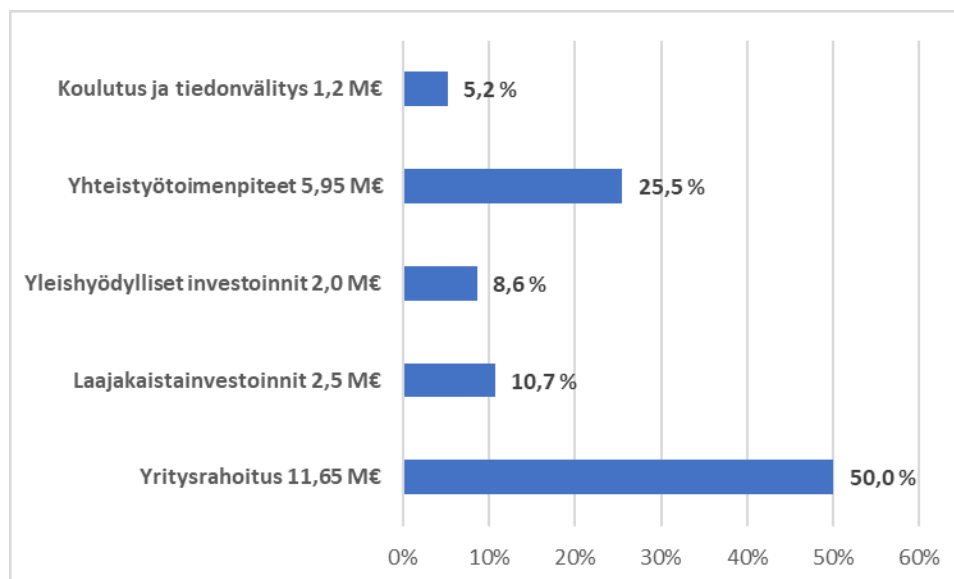

Kuvio 6. Arvio Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen rahoituskehyksen jakaumasta vuosina 2023–2027.

Kaakkois-Suomessa arvostetaan koko aluetta koskevia elinkeinollisia ja yleishyödyllisiä kehittämishankkeita maakuntien tasapainoisen kehityksen varmistamiseksi ja yhteistyön syventämiseksi. Metsätalouden, matkailun ja muiden elinkeinojen näkökulmasta sekä alueen elinvoimaisuuden kannalta rahoituksen maakuntakohtaisille jakamisille ei ole perusteita.

Lähtökohtaisesti yritys- ja hankerahoitus kohdennetaan myös maakunnittain 50/50-periaatteen mukaisesti. Kuitenkin yritysrahoituksen osuutta kokonaisrahoituksesta seurataan myös

maakunnittain. Kehittämishankkeiden odotetaan pääsääntöisesti toimivan molempien maakuntien alueella. Yleishyödylliset investoinnit ovat hankeluonteensa takia paikallisia tai alueellisia. Maatalouden rakennetuissa rahoitustarve on myös yhtäläinen molemmissa maakunnissa. Kaakkois-Suomen ELY-keskus vastaa osaltaan yksityisen ja muun julkisen rahoituksen keräämisestä.

Kuvio 7. Suunnitelma yritys- ja hanketuen jakautumisesta toimenpiteittäin vuosina 2023–2027.

Kehittämissuunnitelmaa laadittaessa yritys- ja kehittämistukien rahoitustarve arvioitiin alun perin 35 miljoonaksi euroksi, mutta maa- ja metsätalousministeriön myöntökehys Kaakkois-Suomen ELY-keskukselle on selvästi pienempi eli 23,3 miljoonaa euroa. Rahoituksessa painotetaan koko Kaakkois-Suomea koskevia, kestoaltaan lyhyitä ja kustannustehokkaita sekä vaikuttavia kehittämistoimia. Yleishyödyllisen investointien osalta valinnoissa painotetaan uutta luovaa ja mahdollisimman laajaa kohderyhmää hyödyntäviä infraratkaisuja.

Alueellista kehittämissuunnitelmaa toteutettaessa korostetaan uutta elinkeinotoimintaa ja uusia liiketoimintamalleja luovaa sekä osaamisintensitiivistä toimintaa. Tämä on erityisen tärkeää jo sen vuoksi, että alueen toimintaympäristö on muuttunut voimakkaasti. Tukea kohdistetaan myös liiketoimintaosaamisen ja kansainvälistymisvalmiuksien parantamiseen sekä rakennemuutoksen helpottamiseen. Monipuolisen ja -muotoisen elinkeinorakenteen kehittämisen lisäksi on tarvetta edistää palvelu- ja tuotantorakenteiden kehittymistä maaseutualueilla.

Tekninen apu on tulevalle ohjelmakaudella erittäin tärkeä lisäresurssi ohjelman toimeenpanossa. ELY-keskuksen kokonaistarve (htv, euroa) tekniselle avulle tarkentuu myöhemmin.

Seuranta ja arviointi

Kehittämissuunnitelman toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan säännöllisesti ohjelmakauden edetessä sekä sen päätyttyä. Suunnitelman vaikuttavuusmittareina seurataan erityisesti Suomen CAP27-suunnitelmalle asettuja yhteisiä mittareita. Tietoa kerätään myös erilaisista rahoitustiedoista, tilastoista sekä erilaisilla selvityksillä. Tuloksista ja vaikutuksista viestitään aktiivisesti. Uuden alueviestijämallin mukaan ELY-keskukseen on rekrytoitu alueviestinnän koordinaattori, joka koordinoi maaseutuviestintää alueella. Viestintä kattaa myös viljelijätuet.

Teemoittamalla hakuja voidaan vahvistaa strategisia painotuksia sekä vastata toimintaympäristön muutokseen. Teemahakujen avulla kannustetaan hankehakijoita suunnittelemaan alueen tarpeisiin vastaavia, kustannustehokkaita, tuloksellisia ja vaikuttavia hankkeita. Kohdennetuilla teemahauilla

voidaan varmistaa alueellisten ympäristö- ja ilmastotoimien toteutuminen sekä maatilojen kestävää tuotantoa, eläinten hyvinvointia ja bioturvallisuutta tukevia kehittämistoimia.

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman väliarviointi toteutetaan ohjelmakauden puolivälissä. Aiempien hyvien kokemusten vuoksi väliarviointi teetetään yhdessä useamman ELY-keskuksen kanssa. Viiden ELY-keskuksen yhteistyö Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman puitteissa tarjoaa myös väliarvioinnille hyvän alustan.

Valintakriteerit

Hankkeiden valinnassa käytetään Suomen CAP27-suunnitelman mukaisia valtakunnallisia valintakriteereitä. Kriteerien lisäksi hakuaktivoinnissa ja valintaprosessissa painotetaan alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman pääteemoja (maa- ja puutarhatalouden tuotantoedellytysten parantaminen, yrittäjyyden vahvistaminen sekä elinvoimaiset maaseutualueet) sekä läpileikkaavia teemoja (ympäristö, ilmasto ja kestävä kehitys, osaamisen vahvistaminen ja digitalisaatio, toimivat tietoliikenneyhteydet ja muu infrastruktuuri sekä yhteistyö ja verkostoituminen).

Alueen EU-osarahoitteisten ja kansallisten ohjelmien yhteensovitus ja työnjako

Kaakkois-Suomen maaseutua kehitetään kaikkien käytettävissä olevien rahoituslähteiden varoin. Laajapohjainen valmistelu, mihin myös alueen Leader-ryhmät ovat osallistuneet, varmistaa eri rahoitusohjelmien yhteensovituksen ja työnjaon. Yhteensovitusta Uudistuva ja osaava Suomi -ohjelman (EAKR, ESR+, JTF) kanssa täsmäytetään ohjelmakauden edetessä. Yritysrahoituksen lisäksi varsinkin ympäristö- ilmastotoimien kokonaisuudessa löytyy monia yhteistyön ja yhteensovittamisen mahdollisuuksia.

Alueen monipuolisten vesistöjen kehittämisessä syvennetään tiedonvaihtoa ja yhteensovitusta elinkeinokalatalouden toimintaohjelman (EMKVR) alueellisen toimeenpanon kanssa. Toiminnoissa huomioidaan myös mahdolliset Kala-Leaderit.

Kaakkois-Suomessa on toiminut ohjelmakaudella 2014–2020 Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntien nimeämä yhteinen maaseutujaosto. Tätä toimivaa käytäntöä ohjelman toimeenpanon seurannassa jatketaan myös tulevilla ohjelmakaudella. Yhteensovitusta tehdään myös maakuntaliittojen yhteistyöryhmissä (MYR) sekä erityisesti niiden sihteeristöissä. Yhteistyöryhmien sihteeristössä voidaan esimerkiksi neuvotella hankkeelle soveltuvasta rahoituskanavasta. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen viljelijäraadin kokoontumisia jatketaan. Yhteistyö Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen ja Hämeen ELY-keskuksen (RR-ELY) kanssa tukee eri rahoituslähteiden täysmääräistä hyödyntämistä, tiedonvaihtoa ja viestintää erityisesti yritystukien osalta. Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman toteuttaminen syventää osaltaan alueiden välistä yhteistyötä ja tuloksellisuutta. Myös kansallinen Business Finlandin perustama EU:n rahoitusneuvontapalvelu parantaa asiakasneuvontaa. Yritysrahoituksessa yhteinen CRM tukee tiedonvaihtoa.

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen alueella toimii neljä Leader-ryhmää. Pohjois-Kymen Kasvu ry ja Leader Sepra ry toimivat Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa puolestaan Leader Länsi-Saimaa ry ja Leader Kärki ry. Kaakkois-Suomen ELY-keskus, alueen Leader-ryhmät ja kuntapäätäjät ovat yhdessä määrittäneet tukialueet suurimpien kaupunkien (Kouvola, Lappeenranta ja Kotka) osalta (kartat liitteessä 3). ELY-keskus ja Leader-ryhmät ovat laatineet yhteistyöasiakirjan, joka sisältää maaseutualueen rajauksen sekä kuvauksen sovitusta työjaosta ja yritys- ja hankerahoituksen linjauksista. Yhteistyöasiakirjaa päivitetään tarvittaessa.

Keskeiset yhteensovittavat rahastot ja strategiat:

- Maatalous ja maaseuturahasto
- Alueen Leader-ryhmien kehittämisstrategiat
- EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma:
 - Euroopan aluekehitysstrategia
 - Euroopan sosiaalirahasto plus
 - Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF)
 - Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahasto 2021–2027
 - RRF – Suomen kestävän kasvun ohjelma
 - React-EU-tukiväline 2014–2020
- Kymenlaakson maakuntaohjelmat 2018–2021, 2022–2025
- Etelä-Karjalan maakuntaohjelmat 2018–2021, 2022–2025
- Kymenlaakson älykkään erikoistumisen strategia 2.0
- Etelä-Karjalan innovaatiostrategia 2022–2025 (ÄES)
- Kymenlaakson maakuntastrategia
- Etelä-Karjalan maakuntastrategia
- Alueellinen metsäohjelma 2021–2025
- Järvi-Suomen ympäristö- ja ilmasto-ohjelma 2020–2027
- Lähiuokaohjelma 2021–2025
- Luomu 2.0 -luomuohjelma
- Luonnontuotealan toimintasuunnitelmat.

Järvi-Suomen ympäristö- ja ilmasto-ohjelma

Järvi-Suomen ilmasto- ja ympäristöohjelma 2020–2027 käsittää Kaakkois-Suomen, Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ELY-keskusalueet. Vuonna 2019 valmistunut ohjelma tukee edellä mainitun viiden alueen maaseudun kehittämissuunnitelmien toteuttamista. Ohjelmassa kuvattujen toimenpiteiden avulla edistetään ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamista. Ohjelmalla tavoitellaan ympäristötoimenpiteiden vaikuttavuuden lisäämistä muun muassa parantamalla ympäristöhoitotarpeiden ja -toimenpiteiden yhteensopivuutta yhteisen koulutuksen, neuvonnan ja viestinnän keinoin. Ohjelman toimeenpanoa edistetään yhteisillä, yliajallaisilla idea- ja teemahauilla. Maa- ja metsätalousministeriö on kohdentanut ohjelma-alueen ELY-keskuksille kolme miljoonaa euroa ohjelman toteuttamiseen vuosille 2023–2027.

Toiminnassa otetaan huomioon alueen elinkeinotoiminnan monipuolinen yhteys ympäristöön. Luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen ja ympäristön hyvä tila vaikuttavat useiden elinkeinon harjoittamiseen maa- ja metsätalouden lisäksi. Maataloustuotannossa ja metsänhoidossa tarvitaan uudenlaista ajattelua, toimenpiteitä ja innovaatioita ilmastomuutokseen sopeutumisiksi. Tietämyksen ja tiedon lisääminen, tähän liittyvät kokeilut ja tiedottaminen ovat keinoja, jolla edistetään muutokseen sopeutumista ja mahdollistetaan kestävän ja kannattavan maatalouden ja metsänhoidon harjoittaminen tulevaisuudessa. Luonnon monimuotoisuus ja vesistöjen tila ovat kiinteästi sidoksissa alueen maatalouden ja metsätalouden harjoittamiseen. Luonnon monimuotoisuuteen ja vesistöjenhoitoon liittyvillä toimenpiteillä sekä siihen liittyvän tiedon ja tietämyksen jakamisella vaikutetaan positiivisesti myös alueen matkailun ja vapaa-ajan palveluihin keskittyvien yritysten toimintaedellytyksiin, jotka nojaavat vahvasti alueen metsäluontoon, merialueeseen saaristoihin sekä jokiin ja vesistöihin. Vastuullinen matkailu on yhä useammalle kuluttajalle merkityksellinen arvovalinta.

Ympäristön tilalla on myös merkittävä vaikutus alueen vetovoimaan ja imagoon. Ohjelman laadinnassa tunnistettuja keinoja ravinnekuormituksen vähentämisessä, vesistöjen kunnostuksessa, luonnon monimuotoisuuden varjelemisessa sekä ilmastomuutoksen hillinnässä ja hiilensidonnassa edistämässä toteutetaan maaseuturahoitusten toimenpiteillä sekä yhteistyössä muiden rahoitusvälineiden kanssa.

Kehittämissuunnitelman valmisteluvaiheet

Kaakkois-Suomen alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma on laadittu Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen koordinoimana. Valmistelu käynnistyi maa- ja metsätalousministeriön ohjeistuksen pohjalta kevättalvella 2019 kahden työpajan merkeissä. Työpajoihin osallistui molempia maakuntia edustava laajennettu maaseutujaosto. Kehittämistyön painopisteisiin, kuten myös MMM:n CAP27 -tarveanalyysiin (8.2.2019), pyydettiin näkemyksiä Webropol-kyselyllä.

Maa- ja metsätalousministeriön ohjeet toisen vaiheen valmistelusta saatiin keväällä 2020. Valmistelu painottui Kaakkois-Suomessa alkuvuoteen 2021, kun oli varmistunut, että uusi ohjelmakausi käynnistyy kahden vuoden mittaisen siirtymäkauden jälkeen 1.1.2023. Kesällä 2021 ministeriöön lähetettyä alueellista kehittämissuunnitelmaa täydennettiin MMM:n valmisteluohjeen mukaisesti loppukesällä 2022. Lisäksi valmisteltiin yhteistyöasiakirja alueella toimivien Leader-ryhmien kanssa.

Kehittämissuunnitelman laadinta on pohjautunut hyvin laajaan osallistavaan toimintatapaan sekä kyselyihin ja tutkimuksiin. Eri tilaisuuksiin on osallistunut keskimäärin 40–100 osallistujaa, ja palautteiden perusteella tilaisuudet ovat onnistuneet hyvin. Tiivistä vuoropuhelua on käyty myös eri ohjelmia hallinnoivien ja seuraavien tahojen kanssa. Lisäksi on hyödynnetty erilaisia tietoaaineistoja.

Alueelliseen valmisteluun ovat keskeisesti liittyneet seuraavat vaiheet:

- Maatilojen kehitysnäkymät 2025-tutkimus, loppuraportti 10/2018
- Kaakkois-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman väliarviointi, loppuraportti 4/2019
- Alustavat näkemykset alueen maaseudun kehittämisen painotuksista 4/2019
- Viljelijäraati 2/2020
- Maaseutujaosto 2/2020
- Valtakunnallinen Älykkäät maaseudut -webinaari 4/2020
- Maaseutuluohtain 2020
- CAP27-webinaari ja työpaja 6/2020
- Viljelijäraati 9/2020
- Laajennettu maaseutujaosto 10/2020
- Älykkäät maaseudut -webinaari 2.0 1/2021
- Maaseutujaosto 3/2021
- Teams-alustatyöskentely strategiateemoittain 3–4/2021
- Teematyöpajat 13–15.4.2021
- Älykkäät maaseudut -loppuwebinaari 25.5.2021
- Etelä-Karjalan MYR 31.5.2021
- Kymenlaakson MYR 10.6.2021
- Kaakkois-Suomen maaseutujaosto 17.6.2021
- Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen johtoryhmä 18.6.2021
- Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen Elinkeinot-vastualueen johtoryhmä 18.6.2021
- Kommentointikierros 21.6–28.6.2021
- Laajennettu maaseutujaosto 13.9.2022
- Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen johtoryhmä 22.9.2022
- Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen Elinkeinot-vastualueen johtoryhmä 22.9.2022
- Etelä-Karjalan MYR syksyllä 2022
- Kymenlaakson MYR syksyllä 2022
- Suunnitelman viimeistely rahoituksen osalta keväällä 2023

Valmisteluprosessin aikana on huomattu, että alueella on yhtenevät näkemykset Kaakkois-Suomen maaseudun suuntaviivoista sekä maaseuturahoituksen merkityksellisyydestä kahden maakunnan kehittämisessä ja toimintojen uudistamisessa.

KESKEISET LÄHTEET

Maatilojen kehitysnäkymät Kaakkois-Suomessa 2025 -viljelijäbarometri 2018
Kaakkois-Suomen alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman väliarviointi 2019
Kaakkois-Suomen alueellinen metsäohjelma 2021–2025
Maaseutuluotain-tutkimus 2020
Alueelliset kehitysnäkymät (Etelä-Karjala ja Kymenlaakso)
Suomen CAP-suunnitelma 2023–2027

LIITE 1. Kehittämiskohteet ja esimerkkejä toimenpiteistä

1 a. Maatalous

Kehittämiskohde	Kehittämistarve	Esimerkkejä toimenpiteistä
Maatalouden kannattavuus	osaamisen kehittäminen (talous, johtaminen, tuotteistaminen, markkinointi, riskienhallinta) työhyvinvoinnista huolehtiminen	tutkimus, koulutus, neuvonta, viljelijäryhmähankkeet, alkutuotannolle vahvempi asema toimitusketjussa, kaakkoissuomalaisen viljelijän arvostuksen kohottaminen, erikoistuminen (esim. puutarha- ja avomaatuotanto)
Teknologian ja digitalisaation käytön lisääminen maataloudessa	ihmistyön keventäminen, työn tehokkuuden parantaminen ja tarkempi työ, tuotantopanosten optimointi	lisätään peltoviljelyssä sekä kotieläintuotannossa paikkatietoon ja reaaliaikaiseen dataan perustuvaa tiedon käyttöä
Luonnonmukainen tuotanto	lisää luomua markkinoille ja eri jakelukanaviin, luomuviljelyn pinta-alan kasvaminen 25 % vuoteen 2030 mennessä	viljelijöiden välinen yhteistyö, luomun lisääminen julkisiin ruokapalveluihin, luonnonmukaisen tuotannon korvaus/tuki, luomutuotteiden jatkojalostusprosessin kehittäminen, yhteistyö luomutoimijoiden kesken, luomuosaamisen kehittäminen (koulutus, neuvonta), luomu mukaan alueen strategioihin
Ilmasto- ja ympäristöystävällinen maatalous	peltojen kasvukunto, ravinteiden kierrätys, hiilinielut, monimuotoiset maatalousympäristöt	viljelykierto, peltojen vesitalouden hallinta, neuvonta, ympäristösopimukset, lannan prosessointimenetelmien kehittäminen, viljelijäryhmähankkeet
Uusiutuvan ja bioenergian käytön lisääminen	tukea tuotannon kehittämiseen	maatilojen yhteiset biokaasulaitokset, aurinkoenergian lisääminen, puurakentaminen
Maatalouden investoinnit	eläinten hyvinvoinnin huomioiminen, tuotantohygienian ylläpitäminen, tiedottaminen elintarviketurvallisuudesta ja eettisyydestä	investoinnit maatilojen kilpailukyvyyn kehittämiseen ja tuotannon nykyaikaistamiseen, maatilojen energiainvestoinnit, ympäristön tilaa ja tuotannon kestävyyttä edistävät investoinnit, eläinten hyvinvointia parantavat investoinnit
Tilusrakenne ja maanomistus	monialainen maatila teknologian haltuunotto maatiloilla	muu yritystoiminta (esim. koneurakointi) laskettaisiin yrittäjätuloksi, uuden teknologian käyttöönotto innostaa nuoria viljelijöitä

1 b. Metsätalous

Metsäkeskus on laatinut vuonna 2020 yhdessä alueen toimijoiden kanssa Kaakkois-Suomen alueellisen metsäohjelman. Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma tukee metsäohjelman tavoitteita.

Kehittämiskohde	Kehittämistarve	Esimerkkejä toimenpiteistä
Metsä- ja puutalousyritysten toiminnan edistäminen	yritysten kasvu, verkostoituminen ja yhteistyö	puurakentaminen ja puupohjaiset tuotteet, paikallisten ja alueellisten raaka-aineiden käyttö
Luontomatkailun ja luonnontuotealan liiketoiminnan kasvattaminen	toimialojen tunnettavuuden lisääminen, uusien yrittäjien houkuttelevuus alalle	maanomistajien ja yrittäjien yhteistyö, pää- tai sivutoimisuus, luomukeruualueiden lisääminen, ansaintamallien kehittäminen, kestävydestä huolehtiminen
Osaamiseen panostaminen	toimialan houkuttelevuuden parantaminen, metsänomistajien ja metsäalan toimijoiden osaamisen varmistaminen	digitaalisuuden hyödyntäminen ja sähköiset oppimisympäristöt, kausityövoiman saatavuus
Ympäristö- ja ilmastokestävä metsätalous	metsien monimuotoisuuden lisääminen, metsät hiilinieluinä, suojelukeinojen hyödyntäminen ja yhteensovittaminen	metsityksen edistäminen, metsätalouden vesiensuojelu, vapaaehtoisen suojelu, metsien hoitotoimenpiteet oikea-aikaisesti, puun energiakäyttö, pienkäyttö ja aluelämpölaitokset
Metsien saavutettavuus	tiestön kunto, tieisännöinnin kehittäminen, vastuullinen liikkuminen reiteillä ja metsissä	tiekuntien aktiivisuus ja osaaminen, uudet toimijat, tiet ja pysäköinti retkeilykohteissa, lähimetsien virkistysarvojen käyttö, jokamiehenoikeudet ja -velvollisuudet
Metsänomistamisen muodot ja tilusrakenne	metsänomistukset erilaiset tavoitteet, metsätilarakenteen vahvistaminen	sukupolvenvaihdot, yhteismetsät, omistuksen säilyttäminen alueella, metsätilojen myynti, koulutus ja tiedon jakaminen

1 c. Yrittäjyyden vahvistaminen

Kehittämiskohde	Kehittämistarve	Esimerkkejä toimenpiteistä
Yrittäjyyden toiminta-edellytysten tukeminen	Toimivat tietoliikenneyhteydet sekä muu infra Osaavan työvoiman, tietyillä aloilla kausityövoiman, saatavuus Ennakointi tulevasta ja tulevista trendeistä sekä ymmärrystä niiden tuomista muutoksista ja uusista mahdollisuuksista (esim. vastuullinen matkailu, hiilineutraalisuus). Yritysten tarpeiden kartoittaminen etupainotteisesti. Yhteistyö yli toimialarajojen ja maakuntarajojen. Oppilaitosyhteistyö ja tutkimuksen yhdistäminen yritysten käytäntöön. Nuorien kannustaminen yrittäjyyteen. Yritysten sukupolvenvaihdosten edistäminen ja tätä kautta vaikuttaminen yrittäjien ikärakenteeseen.	• Laajakaistainvestoinnit sekä maaseudun infraan kohdistuvat yleishyödylliset investoinnit. • Yleishyödylliset investoinnit hub-tyyppisten yhteistyöskentely- ja innovointitilojen sekä etätyötilojen kehittämiseksi • Yhteistyöhankkeet, joissa digitalisaatio, monipaikkaisuuden ja paikkariippumaton työn kehittäminen on keskiössä tai joilla vahvistetaan alueen vetovoimaa muulla tavoin • Yhteistyöhankkeet, joissa suunnitellaan tai kokeillaan uutta tuotetta, toimintamallia tai menetelmää • Yhteistyöhankkeet, joissa luodaan uusia verkostoja yli toimialarajojen ja maakuntarajojen, yhdistetään tutkimusta, oppilaitosten osaamista ja niissä tehtävää kehittämistä ja yrityksiä • Maaseudun nuorten yrittäjyyteen kasvamista tukevat koulutus- ja tiedonvälityshankkeet
Yritysten kilpailukyvn tukeminen	Yritystoiminnan kilpailukyvn vahvistaminen tukemalla yritysten tuotteiden, palveluiden, menetelmien ja teknologioiden kehittämistä. Maaseutualueen mikroyritysten sekä pienyritysten ja monialaisten maatilojen investointien tukeminen ja sitä kautta yritysten kasvun mahdollistaminen.	• Investoinnit uuteen teknologiaan ja erityisesti digitaaliseen teknologiaan • Investoinnit monipaikkaisen toiminnan mahdollistavaan digitaaliseen teknologiaan • Investoinnit uusitutuvan energian tuotantoon, käyttöön ja energiansäästöön • Investoinnit materiaalihokkuuden parantamiseen ja kiertotalouteen • Investointien toteuttavuusedellytysten selvittäminen • Tuki tuotteiden, palvelujen, menetelmien ja teknologioiden kehittämiseksi
Osaamisen kehittäminen	Digitalisaatioon, bio- ja kiertotalouteen sekä ympäristö- ja ilmastokuormituksen vähentämiseen liittyvän uuden osaamisen, uusien tuotteiden, palvelujen, käytäntöjen ja menetelmien hyödyntäminen Liiketoimintaosaamisen kasvattaminen ja yrittäjäominaisuuksien vahvistaminen.	• Yhteistyöhankkeet, joissa tavoitteena on yritysten liiketoimintaosaamisen kehittäminen, digitaalisen osaamisen kehittäminen tai uusien tuotteiden, palvelujen, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittäminen

	Yrityksen omien vahvuuksien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen liiketoiminnassa. Asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen ja sen ymmärtäminen, miten niihin voidaan vastata.	• Tuki tuotteiden, palvelujen, menetelmien ja teknologioiden kehittämiseksi • Konsultointi- ja asiantuntijapalvelut yrityksille osaamisen kehittämiseksi • Koulutus- ja tiedonvälityshankkeet
Yritysyhteistyön vahvistaminen	Yritysten osaamisen lisääminen, kustannusten sekä riskien vähentäminen sekä kansainvälisille markkinoille pääsyn helpottaminen lisäämällä yrittäjien yhteistyötä ja verkostoitumista ja mahdollistamalla mm. suurempien volyymien ja monipuolisempien kokonaisuuksien tarjoamisen markkinoille. Yrittäjien hyvinvointi ja vertaistuki sekä hyvien käytäntöjen jakaminen.	• Yritysryhmähankkeet, joissa kehitetään yritysten käytäntöjä, menetelmiä ja tekniikkaa samalla parantaen yritysten kustannustehokkuutta ja vähentäen riskejä • Yritysryhmähankkeet, joissa laajennetaan markkinoille tarjottavaa palveluvalikoimaa tai suunnitellaan yritysten tuotteista koostuva tuoteperhe • Yritysryhmähankkeet, joissa kehitetään markkinointi- ja myyntiyhteistyötä • Yritysten kansainvälistymistä tukevat yhteistyöhankkeet • Yritysryhmähankkeet ja yhteistyöhankkeet, joissa tuetaan yrittäjien jaksamista ja tätä tukevien verkostojen syntymistä

1 d. Elinvoimaiset maaseutualueet

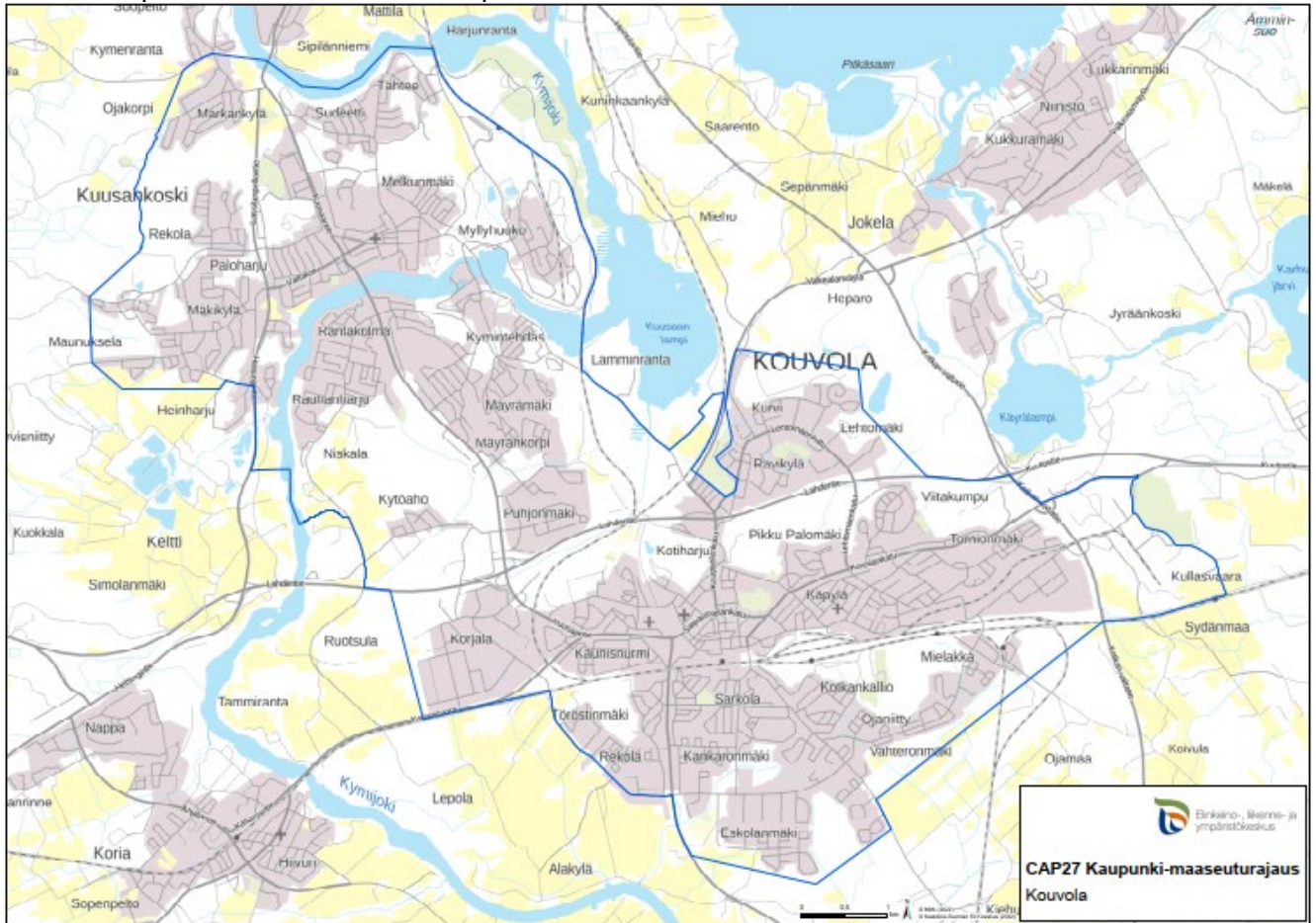
Kehittämiskohde	Kehittämistarve	Esimerkkejä toimenpiteistä
Monimuotoinen monipaikkaisuus	• Sujuvan arjen kehittäminen ja palveluiden saatavuus sekä näkyvyys • Toimivat perusrakenteet ja infra • Saavutettavuus ja alueen sisäisen logistiikan kehittäminen • Monipaikkainen asuminen • Paikkariippumaton opiskelu, työ ja yrittäminen • Viihtyisä, virikkeellinen, turvallinen sekä siisti elin- ja toimintaympäristö	• Luodaan ja räätälöidään lähipalveluja, uusia toimintamalleja, liikkuvia ratkaisuja ja toimivia logistiikkapalveluja • Etäratkaisujen kehittäminen • Yhteistyön syventäminen, kanssakäymisen uudet muodot ja monituottajamallit sekä kevyt- ja hybridiyrittäjyyden edistäminen • Alueen veto-, pito- ja lumovoimien vahvistaminen • Alusta- ja jakamistalouden lisääminen, yhteisöllisyyttä tukevat investoinnit, yhteisöllisten tilojen, harrastamahdollisuuksien ja kohtaantopaikkojen, palvelurakenteiden ja tapahtumatarjonnan kehittäminen • Nuorten ja kaikenikäisten yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen • Sosiaalisten verkostojen ja yhteisöllisten turvaverkkojen kehittäminen • Monikulttuurisuuden hyödyntäminen ja kansainvälistyminen
Kierto- ja biotalouden vahvistuminen	• Kestävän kehityksen edistäminen, luonnonvarojen tehokas hoito, vihreän talouden tukeminen • Maaseutualueilla toimivien kierto- ja biotalousratkaisujen esiin nostaminen ja kehittäminen • Uudenlaiset organisoitumismallit ja kumppanuudet • Ekosysteemien kehittäminen • Maaseudun energiaratkaisut • Paikallinen lämpöyrittäjyys	• Tuetaan ilmastonmuutosta hillitseviä ja sopeutumista edistäviä toimia • Vahvistetaan asukkaiden ja yritysten ympäristötietoisuutta, resurssiviisautta ja uusiokäytön helpottamista • Tuetaan hajautettujen bioenergiamallien ja uusien teknologisten ratkaisujen omaksumista sekä verkostoitumista • Rahoitetaan uudenlaisia toiminta- ja hallintamallien sekä liiketoimintamallien kokeiluja ja kehittämistä sekä älykästä erikoistumista • Julkisten hankintojen ja markkinavuoropuhelun vahvistaminen • Edistetään bio- ja kiertotalousratkaisujen kehittämistä ja ravinteiden kierrätystä sekä luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä ja bio- ja kiertotalousosaamista
Monimuotoisen ja rikkaan luontomme vaaliminen	• Luonnon monimuotoisuuden vaaliminen • Yhteistyön tiivistäminen • Kestävien palvelurakenteiden ja toimivan ylläpidon varmistaminen • Vesistöjen suojelu • Elinympäristön ja maiseman hyvä sekä kestävä ylläpito	• Edistetään eri tahojen yhteistyössä biodiversiteettiä, perinnebiotoopeja, ennallistamista sekä ympäristön ja vesistöjen hoitoa ja kunnostusta • Vähähiilisten ja vähäpäästöisten ympäristöratkaisujen sekä ekosysteemien kehittäminen • Luonnon monimuotoisuuteen ja valumavesien hallintaan liittyvät toimenpiteet ja maisemanhoitosopimukset • Skaalautuvat kokeilut, monikansallinen yhteistyö ja tutkimus- ja kehittämistoiminen soveltaminen • Outdoors-aktiviteettien monipuolistaminen (luontopohjaiset hyvinvointituotteet, luontomatkailuinfra, lähiliikunta, green care ym.)

		• Saaristoalueiden mahdollisuuksien ja metsien monikäytön hyödyntäminen sekä tavoitteiden yhteensovittaminen • Maaseudun kulttuuri- ja luontomaiseman sekä rakennetun ympäristön hoidolla vahvistetaan alueen identiteettiä ja parannetaan viihtyisyyttä
Menestyminen rakentuu syvenevästä yhteistyöstä	• Eri toimijoiden verkostoitumisen edistäminen ja lisääminen • Uudistumisajattelu • Digitalisaatioon perustuvat palvelut ja alustat, älykkäät kylät • Osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen • Paikallisuuden vahvistaminen • Jakamistalouden kehittyminen • Nuorten työllistämisen edistäminen ja yrittäjyyden mahdollistaminen	• Tuetaan skaalautuvia kokeiluja, ideoiden ja muutosten kehittämispolkuja sekä kokemusten vaihdantaa • Vahvistetaan osaamista ja innovaatiovalmiuksia • Varmistetaan digiosaamista ja tietoturvaa • Viestitetään aktiivisesti • Tuetaan alustatalouden kehittämistä ja vahvistetaan yhteisöllisiä rakenteita ja erilaisia osallistumismahdollisuuksia • Erilaisten varausjärjestelmien ja sopimuskäytänteiden kehittäminen • Maaseutualueiden ja paikallisuuden brändäys sekä markkinointi mm. tarinallisuuden keinoin

LIITE 2. Maaseutu-kaupunkialueen rajaukset

2 a. Kouvola

Viivan sisäpuolinen alue ei ole tukikelpoista aluetta.

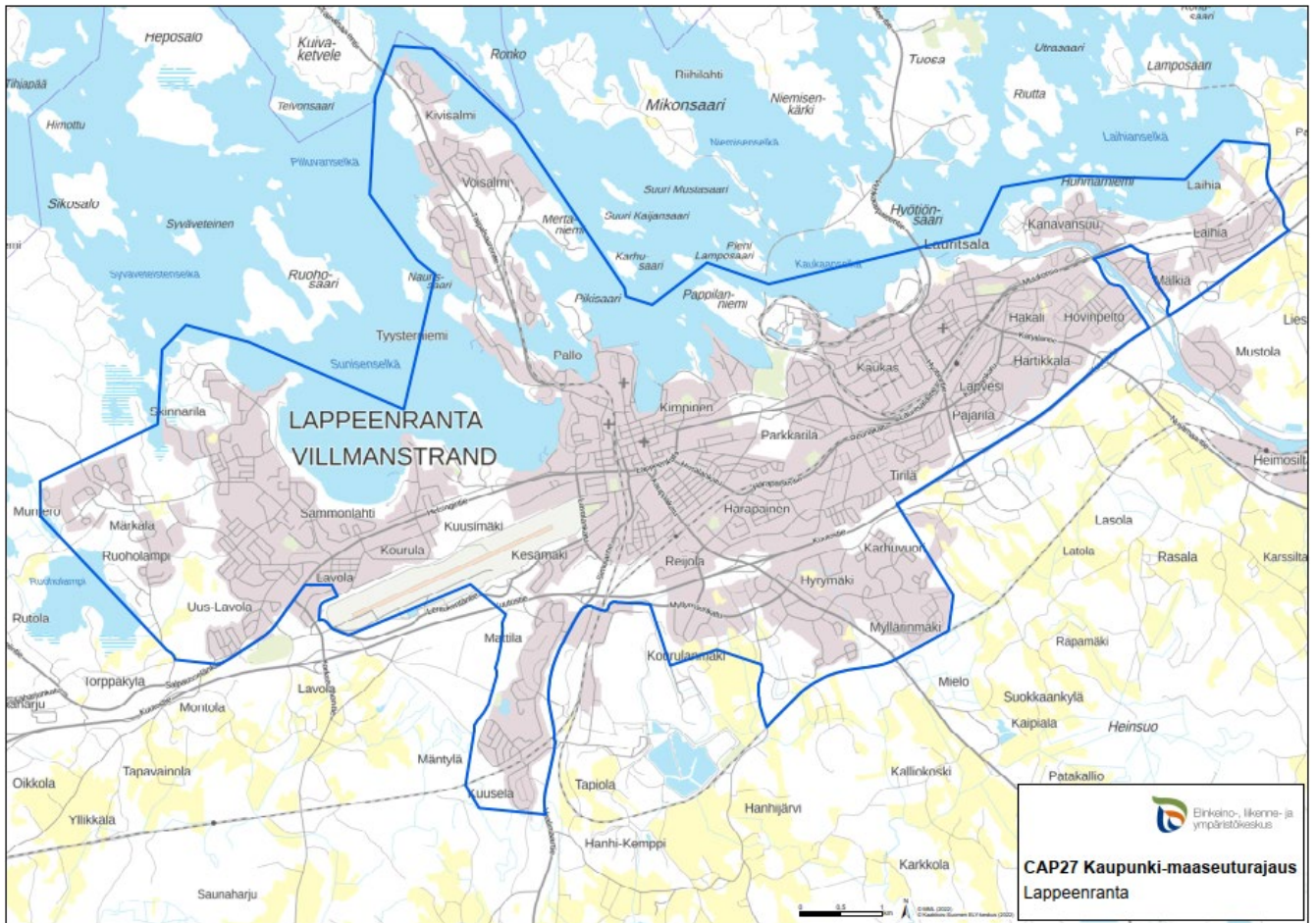
2 b. Kotka

Viivan sisäpuolinen alue ei ole tukikelpoista aluetta.

2 c. Lappeenranta

Viivan sisäpuolinen alue ei ole tukikelpoista aluetta.

LIITE 3. Arvio Kaakkois-Suomen rahoitustarpeesta ja sen jakautumisesta toimenpiteittäin	Maatilojen investoinnit ja aloitustuki	Hanke ja yritystuki	Valtakunnallinen ympäristö- ja ilmastopotti
Maaseudun laajakaistainvestoinnit (art. 68)		2 500 000	
Investoinnit (art 73)			
Yleishyödylliset investoinnit ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen			500 000
Yleishyödylliset investoinnit luonnonvarojen kestävään hoitoon			500 000
Yleishyödylliset investoinnit luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi			500 000
Maaseudun toimintaympäristön kehittämisen investoinnit		2 000 000	
Uusiutuvan energian ja biopolttoaineiden investoinnit			1 000 000
Maatalous- ja luonnontuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen investoinnit		1 000 000	
Mikro- ja pienyritysten sekä monialaisten maatilojen investoinnit		9 000 000	
Investoinnit maatilojen kilpailukyvyyn kehittämiseen ja tilojen nykyaikaistamiseen: Kotieläintalouden rakentamisinvestoinnit: Lypsy- ja nautakarjatalous, sikatalous, lammas- ja vuohitalous, hevostalous	10 100 000		
Investoinnit maatilojen kilpailukyvyyn kehittämiseen ja tilojen nykyaikaistamiseen: Kotieläintalouden muut rakentamisinvestoinnit: lihasiipikarjatalous, mehiläistalous, kasvihuonetuotanto, kuivaamo, tuotanto- ja konevarasto, myyntikunnostus, työympäristöä ja tuotantohygieniaa edistävät investoinnit	6 000 000		
Maatilojen energiainvestoinnit	1 500 000		
Maatilojen energiainvestoinnit, biokaasu	700 000		
Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maataloilla: Lannan käsittelyyn ja käyttöön liittyvät investoinnit	400 000		
Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maataloilla: Vesitaloutta ja luonnonvarojen kestävää käyttöä edistävät investoinnit	1 000 000		
Eläinten hyvinvointia ja bioturvallisuutta parantavat investoinnit	400 000		
Nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittaminen ja yritystoiminnan käynnistäminen maaseudulla (art. 75)			
Yrityksen perustamistuki nuorille viljelijöille, korkeampi	2 040 000		
Yrityksen perustamistuki nuorille viljelijöille, matalampi	330 000		
Yritystoiminnan käynnistäminen maaseudulla		100 000	

Yhteistyö (art. 77)			
Yhteistyötoimet maatilojen kilpailukyvyn kehittämiseen ja tilojen nykyaikaistamiseen		1 000 000	
Yhteistyötoimet laatu järjestelmien ja tuottajaorganisaatioiden edistämiseksi		200 000	
Yhteistyötoimet ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen		1 200 000	
Yhteistyötoimet luonnonvarojen kestävään hoitoon		900 000	
Yhteistyötoimenpiteet nuorten viljelijöiden ja yritystoiminnan edistämiseksi		850 000	
Yhteistyötoimet sosioekonomisen rakenteen kehittämiseksi		1 000 000	
Älykäs kylä -yhteistyöhankkeet		400 000	
EIP		400 000	
Koulutus (art. 78)		600 000	
Tiedonvälitys (art. 78)		600 000	
Maaseutuyritysten kehittäminen (art. 78)		1 550 000	
Yhteensä (48 270 000)	22 470 000	23 300 000	2 500 000